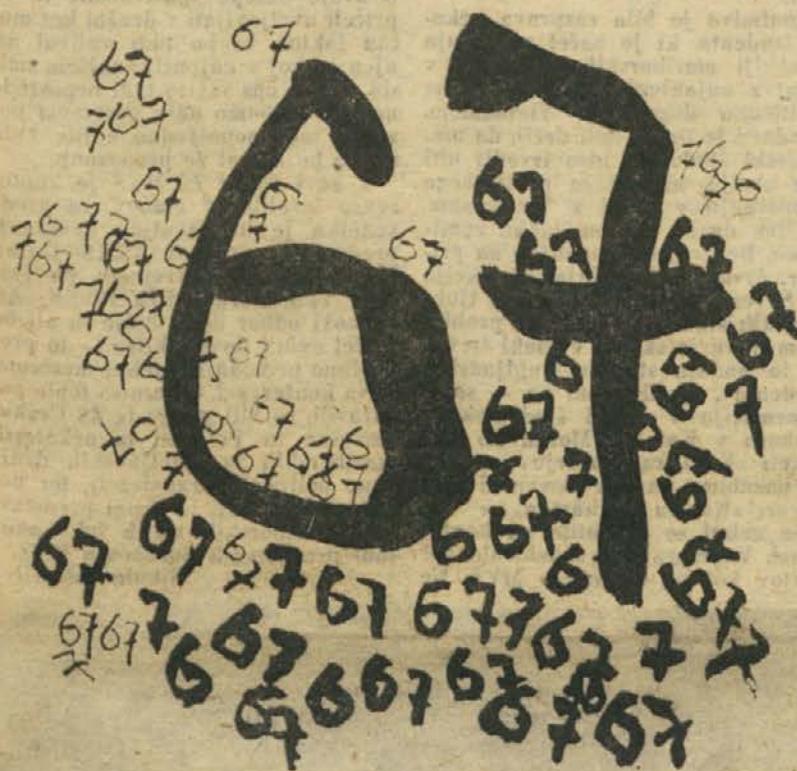

katedra

ŠTEVILKA 4 - 5

MARIBOR

DECEMBER-JANUAR 1966-67

RROTESTI

Studentje so postali danes eden izmed najbolj progresivnih dejavnikov v okviru družbenih dogajanj. To dokazujejo študentski gledališki odri, ki s svojim sodobnim repertoarjem in kvaliteto presenečajo celo profesionalna gledališča, to dokazuje tudi študentski tisk, ki je danes že na takoj visokem nivoju, da marsikje prekaša profesionalnega, teda najjasneje odseva progresivna usmerjenost študentov v njihovem odnosu do negativnih pojavov v človeški družbi. Takšni negativni pojni so npr. vojne, krvave in nemiselne vojne, ki so v nasprotju z vsakršno humanostjo in človečanskih pravicami. In študentje protestirajo na vse mogoče načine...

Vojna v Vietnamu je izrazit primer nesmiselne vojne - v tem pogledu prav gotovo prekaša vsako dejstvo. Po vsem svetu je normalnim ljudem prebudila občutek odpora in po vsem svetu so razumni ljudje proti njej. A spet so študentje tisti, ki jih ta vojna najbolj prizadeva in kažejo do nje največji odpor. Protestna zborovanja in demonstracije so njihovo orodje, ko

hočejo pomagati narodu, ki se bori za svoje pravice in za svojo prihodnost. To so sicer skromna sredstva, toda njihov pomen je mnogo večji, kot je to videti na prvi pogled; njihov pomen je v njihovem humanem namenu.

Tudi študentje v Jugoslaviji se poslužujejo teh sredstev. Pritejajo protestna zborovanja in demonstracije; demonstrirajo svoje nezadovoljstvo z ameriško politiko in protestirajo proti brutalnosti in nehumanosti te »umazane vojne«... »OBSOJAMO AMERIŠKO AGRESIJÖ... »HOČEMO MIR V VIETNAMU«... To ni le protest proti vietnamski vojni, to je protest proti vsakršni vojni, proti vojni naplom... »NE TLACITE ČLOVEČANSKIH PRAVIC!«

Bojan Kavčič

srečno
1967
želi
katedra

Po konferenci študentov mariborskih visokošolskih zavodov

Na letošnji konferenci je lahko vsak nepristranski opazovalec dobil vtis, ki se nam vsiljuje že dolgo časa, da smo študentje mariborskih višjih šol še vedno vse preveč neaktivni in vse preveč »obstranski« faktor v mariborskem političnem in družbenem življenju. smo vse preveč kompromisarski in pa-

sivni, da bi naše zahteve in želje lahko naleteli na pravšen odmev. O »akciji«, o kateri smo že slišali in tudi brali v Katedri, ni bilo na konferenci ne duha ne sluga. Že ves čas se zavzemamo za to, da bi se VSI študentje postavili na svoje enotno stališče (ko je včasih res morda malce idealizirano) in tudi pokazali, da jih rešitev le-tega tudi zanima; toda na konferenci smo videli, da so delegati (ki bi naj bili najaktivnejši predstavniki študentskih organizacij po šolah) konferenco preživel kot nujno zlo (diskutiralo je pet študentov) in so probleme, ki so bili zelo dobro analizirani v referatu, v veliki večini prešli, ne da bi dali o njih svoje mnenje. Seveda ni bil namen konference, da bi napisali kakšno rezolucijo ali odprto pismo, toda morala bi dati snov in osnovo za do-

bro nadaljnje delo študentske organizacije MVZ kakor tudi snov za pisanje v Katedri.

Referat predsednika ZS MVZ Dušana IVOSEVICA je nakazal precej problemov, ki bi morali poslužiti za resnejšo razpravo o študentski (in tudi drugi) problematiki. Eden izmed teh je obravnavava materialnega položaja študentov. V referatu je bilo jasno nakanano, da se Zveza študentov ne strinja s sedanjim sistemom štipendiranja in kreditiranja, da se ne strinja s predlogom zakona o finančiranju šolstva in da bi bilo treba spremeni tudi sistem šolstva. Nakazani so bili tudi problemi kadrovanja v našem gospodarstvu, problemi usklajevanja samoupravljanja in splošnih koristi družbe, metode dela Zveze študentov, ideoološko-politično delo po šolah itn.

Nekaj diskutantov je obravnavalo materialni položaj študentov, se zavzemalo za večje subvencije in za izgradnjo študentskega doma. Toda ali se s tem lahko zadovoljimo? Ali ne moremo gledati tudi na dolgoročnejšo perspektivo ekonomskega in družbenega razvoja v naši deželi? Ali ne bomo tudi mi, ko bomo že diplomirali, v tesni povezavi s šolstvom, z družbenimi problemi? Mislim, da bomo posledice sedanjih akcij okusili še bolj, bodisi dobrih ali slabih. Bodočnost je naša in imamo polno pravico, da v njeni izgradnji sodelujemo že zdaj. Mislim, da bo treba v čim krajšem času napraviti črto čez našo dejavnost v preteklosti in se pričeti ukvarjati z realnimi problemi in realnimi možnostmi, ki se postavljajo pred nas, z našo največjo zmožnostjo, z našim največjim elanom. Na konferenci se je postavilo vprašanje porazdelitve 6 milijonov starih dinarjev, ki jih študentje nismo uspeli porabiti za subvencioniranje prehrane v letu 1966 in vprašanje zakaj jih nismo mogli porabiti. Na podlagi ankete, ki jo je izvedlo Združenje mariborskih visokošolskih zavodov, smo izvedeli, da pa 35 odstotkov študentov sploh ni bilo seznanjenih s pogoji porazdeljevanja kreditov. Ali so bili VSI zain-

teresirani za subvencije tudi seznanjeni z njihovo podelitevijo? Ali je komisija za materialna vprašanja naredila dovolj, da bi študente seznanila z njimi ali pa jih kako drugače uporabila, študentom v prid. Konferenca na navedena vprašanja ni dala zadovoljivih odgovorov, na nekatera pa jih sploh ni bilo.

Zanimiva je bila razprava nekega študenta, ki je načel vprašanje o akciji mariborskih študentov v zvezi z najaktualnejšim svetovnim političnim dogodom, Vietnamom. Poudaril je (in to šudi drži), da mariborski študentje niso izvedli niti ene akcije, niti enega protestnega zborovanja v zvezi z Vietnamom. Mislim, da se ob tem lahko zamislimo. Beograjski študentje, na primer, izvajajo krvodajalsko akcijo za Severni Vietnam, Tribuna ljubljanskih študentov se s tem problemom ukvarja skoraj v vsaki številki in podaja stališče ljubljanskih študentov. Mariborčani pa — samo informacija v obliki študentskega globusa v Katedri. Morda bo kdo rekel: »Kapljica v morje...«, toda ne pozabimo na star slovenski pogovor: »Kamen na kamen...«

Se nekaj se je čutilo na konferenci. V razpravi je sodelovalo več gostov kot pa študentov MVZ. Ne

krivim gostov, da so preveč razpravljali (to vsi želimo), toda kričim pa študente, ki so najbrže pozabili, da je konferenca pravzaprav njihova in da bi mi moral pravzaprav razpravljati o tistem, o čemer so razpravljali gostje.

Zatorej se bomo moral odločiti, ali bomo pričeli že enkrat izgubljati svoje oklepne »pasivnosti« in se pričeli uveljavljati v družbi kot močan faktor, ki bo tudi vplival na njen razvoj v najpozitivnejšem smislu, saj se nas vse to tudi neposredno tiče in bomo našo pasivnost pozneje tudi neposredno čutili, toda ali ne bo takrat že prepozno?

V novi odbor ZS MVZ je konferenca izvolila 17 članov, za predsednika je bil izvoljen dosedan predsednik, študent VEKS Dušan IVOSEVIC, za sekretarja pa študent VPS, Borut BREZOVIČ. Ali bo novi odbor delal bolje in ali bo pričel delati dovolj hitro — to prepustimo prihodnjim nekaj mesecem.

Na konferenci, katero so toplo pozdravili, so bili gostje iz ZS Češkoslovaške in Poljske, iz nekaterih mariborskih in ljubljanskih družbeno političnih organizacij, ter nekateri direktorji in drugi predstavniki mariborskih višjih šol, kakor tudi predstavnik Združenja MVZ.

Nikola Soštarčič

Odgovor pesniku in priložnostnemu kritiku Vladimиру Gajšku

Biti duhovit, je velik dar, razumeti humor, še večji. Vsakomur to ni dan.

»Miss Hale C« je bila srečno izbrana, saj ni bila prav nič užaljena, ko je ob izvolitvi dobila zavoj slaščic,

kar lahko trdimo tudi za »mistro«, ki ga je mladina izvolila naslednji dan. Ni jima bilo nerodno v oblikah, ki so simbolizirale velike, komercialne spektake te vrste na kateremkolik delu sveta. Zabavala sta se, kot se je zabavala dvorana. Zaradi tega pa ne bosta ne onadva, ne mladina, ki se je pridružila šall in ne mi, ki smo jo predlagali, hodili skozi življenje »oklečeni z ogledalci in lepenko«. Življenje je prenesno in če ne divja vojna in na srečo ne gladujemo, imajo mladi ljudje dovolj težav sami s seboj — vsak dan jih bogatijo izkušnje in spoznanja, da je svet drugačen, kot so si ga zamišljali. Da, vojna v Vietnamu kravi, Brezobzirnejša je od pretekle vojne. Prenehajmo torej z več ali manj pesniško obdelavo zelo osebnih vizij — tovariš Gajšek, prenehajmo jesti, prenehajmo se smerati, prenehajmo živeti.

Ob splošni ugotovitvi jugoslovenske javnosti, da smo za nesrečne viet-

namske vojne neobčutljivi, pa so posembni tudi odgovori na to temo v skoraj vseh jugoslovenskih časopisih. Vietnam ne sprejema prostovoljev! Tako imenovani majhni ljudje, tisti, ki gradijo novi svet, teh ne pustijo na zasedanja za okroglo mizo, tistih ne kličejo na posvet, kakšno ubijalsko orožje naj se uporablja pri naslednji operaciji nad civilnim prebivalstvom. Kaj nam torej preostane?

Zljeti tako, da s svojo eksistenco nikomur ne škodimo, po normah, ki veljajo za svet, ki ni vpletjen v vojno, po normah, ki veljajo za človeštvo in države v razvoju, po normah, ki posameznikom zaradi tega ali onega vzroka niso po volji, ki pa so neogibne. Vprašanja, ki so jih dobivali mladinci na dan republike, so bila zares pretirano lahka. Izogniti smo se želeli poraznemu prizorom, ko šolanji mladi ljudje na vprašanja iz NOB niso znali odgovoriti prav ničesar, oziroma so zamenjali Kidriča s Karde-

ljem. Organizatorjem kviza je bilo prijetno pri duši, ker ni bilo sličnih neprijetnih presenečenj. Kritiku svetujem, naj prihodnje leto mesec dni pred praznikom ad hoc stopi v kakšen višji razred osemletke in naj postavi vprašanja, ki so mu bila v dvojni kamen spotike. Ce nič drugega, preklicati bi moral svoj optimizem.

Ne vem, kaj na odgovorim na trditve, da oba izvoljenca ne bosta mladina prevarala s slaboumnostmi. Takšna izjava je žalitev osebnosti, tako zelo osebna, da je bolje, če najo prizadeta sama odgovorita. Ne zdi se mi nujno poudarjati, da sta oba mladincia fizično kot tudi sicer polna zavidanja vrednega zdravja.

Na koncu Gajškove kritike smo prebrali še naslednjo parolo: »Izkazali se z delom!« K temu dodajam izviren slovenski pogovor: »Pometaj najprej pred svojim pragom, potem pojdi drugam!«

Zora Hudales-Trauner

NAŠ ODNOS DO RELIGIJE

(Montaža)

1

»Teh svobočin ne sme nihče zlorabljati za rušenje temeljev socialistične demokratije, s to ustavo določene ureditve, za ogrožanje miru, enakopravnega mednarodnega sodelovanja ali neodvisnosti države, razpihovanja nacionalnega, rasnega ali verskega sovraštva...«

(odlomek iz 40. čl.)

Izvedovanje vere je svobodno in je človekova zasebna stvar. Verske skupnosti so ločene od države in so svobodne pri opravljanju verskih zadov in verskih obredov.

Verske skupnosti lahko ustanavljajo verske šole za vzgojo duhovnikov.

Družbeni skupnost lahko materialno podpira verske skupnosti. Verske skupnosti smejo imeti v mejah, ki jih določa zvezni zakon, lastninsko pravico na nepremičninah.«

(46. člen) — Ustava SFR Jugoslavije, 1963, str. 43 in 45.

P. S. Ni mogoče ne strinjati se z Ustavo in njenimi določili. Prav je, da so religiozne stvari človekova zasebna stvar.

2

»Ako praviš, da nisem rojen za politika, se motiš. Zdaj moram pisati brez ognja in brez prepričanja in to je res težko. Kaj se hoče? — Od srca ne bom pisal slovenskih člankov prav dotlej, dokler ne bomo imeli dnevnika, ki bo popolnoma in odkrito protiverski, a v socialnem oziru najbližji socialnemu demokratizmu... Slovenski Narod' je boječ in zato tudi hinavski. Napadati ne bi smel samo posameznih nositeljev verske in posebno še klerikalne misli, temveč versko institucijo in predvsem katoliško cerkev samo. Odkrito tega zdaj zaradi bedastih zakonov...«

nov žal že ne sme, a prikrito bi se dalo. Meni se zmeraj gabi, kadar pride s svojim »globokim verškim prepričanjem... Tu ti ne bom razlagal svojih nazorov in kako sem prišel do njih, a rečem ti, da so trdn in da imam vero in katoliško hierarhijo za največjo sovražnico človeštva in vsakega posameznika...«

Cankarjevo pismo bratu Karlu, 9. marca 1900. (Pisma Ivana Cankarja, Ljubljana 1948. I. D. str. 92—93.)

P. S. Čudno se mi zdi le to, kako so mogli kasneje nekateri »cerkveni kritiki« šteti Cankarja za njihovega prvrženca, predvsem v svetovnem nazoru. Seveda ne smemo pozabiti,

da je bilo takrat leto 1900, ko je bila katoliška vera še precej drugačna in tudi pri nas drugačne razmere. Vendar ne velja pozabiti mnenja mladega Cankarja, ki je naš NAJ-pisatelj.

3

»Ta preusmeritev človekove pozornosti, od tostranstva v onostranstvo je bila izrazito reakcionarna. Po eni strani je odvračala izkoriscane in brezpravne od vsakega poskusa, da bi svoj položaj izboljšali že na tem svetu: odvračala je množice od revolucionarne akcije. Po drugi strani pa je ta ideja prav zaradi te svoje družbene funkcije, ki jo je opravljala in jo še opravlja, postala zelo privlačna za vladajoče slike. Nauk o tem, da bo človek poplačan za ponost, pokorčino in trpljenje z večnim plačilom, je ena tistih idej krščanstva, zaradi katerih je ta religija postala v razredni družbi tako zelo privlačno pripravno sredstvo za ideološko nasilje, ki ga izvršujejo vladajoči razredi nad množicami delovnega ljudstva.«

Jože Gorčič: Sociologija, Ljubljana 1959, str. 218

P. S.: Ali ne manjka v tem zapisu še nekaj, kako je s to funkcijo pasivizacije v brezrazredni družbi, kjer vendar želimo v sistemu samoupravljanja čim večjo aktivnost vsakega vernega in nevernega državljanina, saj sta oba enako zaинтересirana. Gorčič namreč pravi, da religija to funkcijo še opravlja.

4

»Bodoča socialistična etika res ne more temeljiti predvsem na statičnih, dogmatiziranih načelih, ampak zlasti na ustvarjalni sintezi dinamičnih objektivnih in subjektivnih moralnih kriterijev. Toda obsegala bo tudi vse tiste elementarne vrednote, elementarne dolžnosti, o katerih lahko trdimo, da jih je spoštovala vsaka človeška skupnost, ne glede na stopnjo svojega razvoja. Takšne vsebine pa vsebuje tudi religija, ki jo je ustvarjal človek, kolikor so v njej integrirane občecloveške vrednote. In kadar pravimo, da je religija prispevala k moralnemu oblikovanju človeka, potem to ne meni nič drugega, kot da se je človek v svojem dolgotrajnem boju za obstanek in razvoj, v tem razvoju moralno oblikoval in socializiral tudi skozi takšno obliko svoje duhovnosti, kakor je religija, skozi obliko, ki jo je ustvarjal sam in ki ne obstaja kot nekakšna transcendentna stvarnost.«

Zdenko Roter: Politika in religija. Teorija in praksa I. II. 1965, št. 3, str. 377.

P. S. V vseh treh svojih člankih o religiji, ki jih je isti avtor objavil v treh številkah Teorija in prakse, je seveda še mnogo misli, ki so zelo pomembne za razumevanje našega odnosa do religije. Tudi ni z enim odlomkom mogoče nicesar skleniti o teh prispevkih. Vendar se mi je skozi vse branje zdebelo, da želi avtor nekako razložiti naš neodklonilni odnos do religije (oziroma popraviti naš

strogo odklonilni odnos — aktivistični — po vojni) preveč samo z razla, ganjem nedvomnih pozitivnih momentov v religiji. Zdi se mi, da pušča v nemar prav tako zelo mnoge negativne momente in težje v zgodovini religije in njenem prilagajaju vladajočim razredom. Dejal bi, da občutim tudi neko razliko med mnenjem Z. Roterja in J. Gorčiča.

5

In še dva znana Marxova citata iz dela H kritiki Heglove pravne filozofije iz leta 1843!

»Religija je opij za ljudi« in »Religiozna beda je izraz resnične bede in hkrati protest proti resnični bedi.«

P. S.: Ali bo treba nekoliko korigirati Marxa? Z ozirom na prvo izjavo, da je religija opij za ljudi, je naše mnenje o Marxu (ne pa Marxu) že korigiral Z. Roter. Tu pa mu ne morem pritegniti, še zmerom mislim, da je opij. Čeprav — ne samo opij.

— iz člankov Z. Roterja in citatov v teh člankih je opaziti, da so tako sodili tudi sami teologi.

6

»Kritika religije ne more biti uspešna brez kritike družbe in spremnjenja družbenih odnosov. To pa pomeni, da ni dovolj, da obstaja ateizem kot individualno preričanje, ker se s tem v družbeni praksi še ni nič spremenilo. Ateizem mora preti iz stanja individualnega preričanja v družbeno stanje, postati mora vsebina družbene zavesti in preričanja. To pa po vsem, kar smo do sedaj povedali, ni mogoče brez revolucionarnih bistvenih sprememb v družbi, brez temeljitega revolucioniranja družbene osnove, ki religijo poraja.«...

»Dialog o religiji kot kritika religije seveda ostaja nalog socialističnih subjektivnih sil. Takošen dialog pa izključuje primitivno in prostaško ateistično propagando, ki lahko rabi kvečjemu ateistom samim, na vernike pa ne učinkuje ali učinkuje obratno.«

Potem še avtor nove, kako si pozitivno zamislja ta dialog.

Zdenko Roter: Teorija in praksa I. II., št. 3, stran 383.

P. S. Za drugi del citata: se strinjam.

Za prvi del citata vprašujem: ali velja to tudi za našo družbo?

7

Primer Gajšek:

»Ni se zgodilo prvič v slovenskem književnem dogajanju, ko posvečene glave niso bile zadovoljne s slovensko pesniško napisano besedo, naj je šlo za Prešerna, za Gregorčiča ali za Aškerca, za Cankarja ali za Župančiča; vedno so se našli učeni kleriki, ki so očitali slovenski literarni pari blasfemijo in ki so njeni pesem anatemizirali (...) — vedno so se našli takšni nestrpni kleriki, vse do poezije Frančeve Vodnika in do Voduško Odčaranega sveta, za katerega je tuk pred vojno svetovala Katoliška akcija, kako »bi jih bilo potrebno vsaj sežgati. In zares, anateme so ostajale pri sežiganju, kleriki so preganjali svoje klerike ter jim grenili življenje, vendar pa niti francijošovski niti šestojanuarski režim nista zaradi blasfemij spravljala pesnikov pred sodišča in jih sodila — kakor se je zdaj zgodilo z »nesrečno literarno paro« Vladimrom Gajškom v imenu ljudstva — in še to, ko ni šlo za sovražne misli, ne proti bogu in ne proti ljudstvu, ampak je bilo iz pesmi občutiti zgolj obup vernika, četudi včerajnjega...«

Pritožili so se teologji, pritožili se je posvečeni kler, pritožil se je zaradi pesniške blasfemične katarze (in ne zaradi narobešnje misli) — ljudsko sodišče pa je obsodilo.

In še to moramo povedati:

Naš družbeni dogovor, ki naj zavaruje strpnost do verskih čustev naših ljudi, ni v Gajškovem primeru dobil pravega — skladnega potrdila. Tako se nismo zmenili.

Ivan Potrč: Naši razgledi, Tiha zmaga klerikov, 12. marca 1966, stran 99.

P. S. Gajšek se je pritožil »na višje sodišče« in bil oproščen. Morda smo spoznali, da smo šli predaleč?

POANTA (je pravzaprav ni!): S temi odlomki nisem želel nikakor vzbujujati verske nestrpnosti, saj sem za motto napisal celo člen iz ustawe: tudi nisem želel polemizirati z njimi, kvečjemu sem v pripisu zapisal kako asociacijo, ki se je rodila sama po sebi. Zelel sem le prikazati nekatere misli, nekaj bolj zbrane. Avtorjem, ki sem jih citiral, se opravičujem, če se jim bo zdelo, da sem z njihovimi citati nekorektno ravnal, ali če sem jih preveč iztrgal iz konteksta. Moje mnenje je ostalo bolj ali manj skrito; če koga zanima — evo ga! Sem za dialog med kristjani in marksisti, sem proti verski nestrpnosti. Kot mladega človeka pa me le moti, da je število študentov na duhovniških šolah (seminarih) letos takoj naraslo, kot je slišati. Ničesar nimam proti pravnemu urejanju odnosov med Jugoslavijo in Vatikanom. Toda naj bo kakorkoli, religija je alienacija. Je in bo, dalje je neznanstvena in sodim, da se moramo mladil, ki ne trpimo kakršnekoli zasepljenosti, vendarle izreči, kaj sodimo. Mislim, da zaradi vernosti in nevernosti res ne moremo več deliti ljudi na dobre in slabe državljane, na norce in pametne, na moralne in nemoralne; a lahko in moralni jih bomo na — napredne in nazadnjaške, na znanstvene in neznanstvene z ozirom na svetovni nazor. Saj menda še sodimo, da je marksistični — to je materialistični svetovni nazor znanstven.

In ali ni čudno, da moramo tudi v socializmu, kjer smo vendar upali, da bo vse manj odtujitev, registrirati, koliko ljudi se mora zatekati k religiji kot odtujitvi. T. PARTLIČ

Ne vem, ali bi do današnjega razgovora o Katedri prišlo tudi v primeru, če sekretarijat komiteja ZM Maribor ne bi poslal »spornega pisma« z menjem o nekaterih prispevkih v 1. številki. Razgovori, kot je današnji, so vsekakor potreben in današnji gotovo ne bo zadnji.

Nekaj besed glede pisma. Način, kako je bilo to pismo poslano, komu in tudi s kakšnim namenom, to je bila stvar odločitve sekretariata. Meni je popolnoma razumljivo, da se kdo s tem ne strinja, kot se mi nismo strinjali z načinom obravnavanja določene resorce problematike. Vsakomur je dopuščena možnost, da se tudi on z nami ne strinja. Nikomur nihče ne more visiti svojega stališča, zato si tudi ne lastimo pravice, da je edino naša sodba, naše mišljenje pravilno.

V Sloveniji izhajata dva študentska časopisa: univerzitetni odbor ZŠJ v Ljubljani izdaja tedenik Tribuno, odbor visokošolskih zavodov v Mariboru pa mesečnik Katedra.

Dejstvo, da prvi izhaja v središču slovenskega političnega in kulturnega delovanja, drugi pa v provincialnem, politično in kulturno podrejenem, pretežno pasivnem obrobu tega središča, je za vsebino in usmerjenost obeh listov zelo pomembno. Številni so dokazi za to trditev, vendar vseh ne bom navajal. Omejil se bom samo na stanje tiska v središču in v provinci, predvsem na stanje obeh študentskih listov. Zanimajo me naslednji časopisi: Delo in Večer, Tribuna in Katedra. Prva imenujem »oficialne« glasili, druga pa »neoficialna« lista. Pod izrazom »oficialno« glasilo razumem časopis, ki pri pisanju nikdar ne preseže dirigiranih ali prevzetih političnih norm, ki so trenutno predpisane. »Neoficialni« list pa je časopis, ki te norme preseže. Tudi merilo za ocenjevanje preseganja teh norm je v središču in v provinci različna, ker imata vsak zase različno število tablov: v središču so tablji maloštevilni in omejeni, v provinci pa je skoraj vsak pojav tabu — torej je nedotakljiv. Pojav, ki ga na primer obravnava Delo, je v provinci morda tabu. Vsak v svo-

KATEDRA O KATEDRI

Nadaljevanje razprave o našem listu

Prav je in vsi močno podpiramo ostrino in odkritost obravnavanja družbenih problemov. Pri tem lahko in tudi mora mladina pa naj bo to študentska, delavska ali pa srednješolska, prednjačiti. Toda pri tej odkritosti bomo tudi realni in konkretni. Ko na-

padamo določene nepravilnosti, ki jih pri nas ni malo, res ne smemo metati vse v en koš, vsevprek udarjati po družbi, po neki abstraktnejši birokraciji. Veliko več bomo s svojo kritiko dosegli, če bomo napadali konkretne odločitve, zakone, posamezne člane teh za-

jem matičnem krogu sta torej Delo in Večer časnika katerih naloge je, sodeč po njuni vsebini, spremišči nekatere, ne preveč vznemirljive pojave, in jih beležiti, pri tem pa ne odstopati od trenutno začrtane politične linije. Ker pa je takšen način pisanja nezdružljiv z zadostno kritičnim odnosom do določenega pojava, »oficialni« glasili obravnavata predvsem posledice, ne pa vzrokov. Zato nekega pojava ne moreta prikazati v vsej njegovi azurolitosti.

Omenjeno pomanjkljivost »oficialnega« tiska naj bi odpravljala oba študentska lista. Zanima me, v koliki meri sta v tem svojem delovanju dosledna. Trdim, da Tribuna to naložo v celoti izpolnjuje, zato ker ima jasen koncept uredniške politike. V nasprotju z ljubljanskim študentskim listom je Katedra manj dosledna in ima manj jasen koncept. Medtem ko diagram kritičnega odnosa do številnih pomanjkljivosti, napak, deformacij in zlorab v naši družbi pri prvem časopisu raste iz številke v številke, diagram Katedrih kritičnih pozicij variira: pada in se vpenja, vpenja se in spet pada. Vseh se spusti globoko pod nivo, ki naj ga ima kritično, brezkompromisno in neopportunistično študentsko glasilo. Plastičan primerjava struktur obeh časopisov je pri-

bližno takšna: vsak prispevek v Tribuni je določen gradbeni element, ki je smiseln vkomponiran v trdno zgradbo z ostriimi robovi. Katedrina zgrada je podobna piramidi, ki raste od zgoraj navzdol. Jedro tvorijo trije, širje prispevki, ki so na vrhu, okrog njih pa so nesorazmerno razporejeni po vrednosti silno razlikujeni se gradbeni elementi. Taka struktura daje videz nesorazmernosti in razbitosti.

Opravičilo, da je neenake strukture lista nekoliko kriva tudi provincialna situacija, je nesprejemljivo. Seveda so tudi člani uredništva del določenega družbenega oklja, ki jih v njihovem kritičnem hotenju na ta ali oni način zavira. Zato vidim nalogu uredništva v preraščanju tega oklja in v kritičnem opredeljevanju do tega. Tudi preraščanje provincialne situacije je eden izmed atributov na prednosti, ki jo je Katedra proklamirala na diskusiji o listu. Pojen progressivnega pisanja ima seveda več nians. Mnogi iz družbenega kroga funkcionarjev raznih vrst in položajev ga še vedno enačijo z aktivističnimi hvalnicami vsakemu oblastniškemu ukrepnu. Drugi, iz istega kroga, pojmu naprednega, družbenega kritičnega pisanja, za razliko od svojih manj demokratičnih kolegov, prilepijo pridrve-

nik »konstruktivna kritika«, ki naj ne samo ruši, se pravi — kritizira, temveč naj tudi gradi, t. j. opeva. Iz načade, ali pa zaradi pomanjkanja idejnega izobrazbe pozabljujo, da se s pisanjem ne da ničesar zrušiti. Ruši samo akcijo! Pisane kvečjemu opozarja. Vseh tudi vpliva na idejne premike v občanu s tem, da prispeva k njegovemu osveščanju.

K uglednejšemu položaju Katedre v slovenskem tisku ne bo pripomogla niti uvedba športne rubrike, kakor je predlagal eden izmed diskutantov (pozabil je, da imajo Sportske novosti posebno izdajo za slovensko jezikovno področje — to izdajo mu kot športnemu entuziastu priporočam; kupi jo lahko v vsaki trafiki), niti »konstruktivne kritike«, kajti vsak od obeh predlogov je bolj ali manj spremno formulirana želja pa »spodbaben« (v skladu z bontonom — izjava nekega diskutanta), kompromisarskem in oportunističnem, zatorej nekritičnem pisanju. Edina mogoča usmeritev je v družbeno kritično pisanje, ki mu mariborsko »mrtovorje« ponuja dovolj gradiva. Za doslednost ali nedoslednost te usmeritev pa so odgovorni člani uredniškega odbora.

PETER BALOH

Sam naslov izpričuje dovolj jasno, da je potreba po sistematizirjanju v mariborskem kulturniškem, posebno pa študentskem prostoru, povečala svoj obseg in svoj pomen. Zatočer menim, da so ravnovesja, ki morejo izhajati iz urejenosti in enakopravnih medsebojnih odnosov v listu (sodelavci in uredniki) in izven njega (bravci, konzumenti), zaenkrat še zmerom v povoju in niso krenila na pot razvojnosti. Kot sorazmerje med osnovno vsake institucije, prav tako pa seve časopisa, in med odsevom te osnove nastopi dife-

renca, ki je angažirana. Institucija ne more postati desna roka katerega kolik (pravnega) telesa, če je telo zaposlene preveč s samim sabo in nima za svojo desno roko dovolj časa.

V osnovi bi, vsaj po mojem, moral rešiti:

1. kdaj in kakšen bo statut KATEDRE,
2. kdo je vollino telo KATEDRE,
3. povezava med Zvezo študentov v Mariboru in med KATEDRO,
4. kje in kakšna bo plačilna lista za honorarje pri KATEDRI,
5. kadrovska politika pri KATEDRI,

6. smisel pri reševanju problemov študentov v KATEDRI kot občilu,

7. uredniško, javno in družbeno odgovornost KATEDRE (in ne opravilo).

Ce pa je namen naslova, da resnično reši situacijo mariborskega študentskega lista, in ce je bil namen tudi na javni prireditvi KATEDRA O KATEDRI, tedaj kajpak ne moremo ostati v omejenih mejah neodgovornega zasebninstva, marveč moramo izraziti svoje osebno prepričanje, čeravno je čestoboleč in prizadeto. S tem bomo dose-

gli, obenem, da bomo osebno odgovorni za svoja dejanja, namere in besede. Zato me zasebniska obrekovanja, pa tudi javna, ne spravijo s tira preprica. Zgodi se le, da se zasebnisko v mojih očeh zdi smešno, naivno in otročje. Zgodi se le, da zasebniki menjajo svoje osebne moći s hysterijo, čeravno niti sami ne vedo, zakaj. To pa pomeni, da je njih prepričljivosti neokusna, ako pogledamo, kaj pravo prepričanje pomeni. Non omnes, qui habent citharam, sunt citharoedi. (Varro)

VLADIMIR GAJŠEK

Nesporna je ugotovitev, da je časopis Katedra v obdobju ponovnega izhajanja od številke do številke kvalitetno napredoval, kar je mogoče trditi tudi za prve številke v letu 1966. Kljub nekaterim spornim mnenjem, Namen organizatorja posvetovanja o Katedri prav gotovo ni bil, da bi obravnavali posamezne članke ter dajali o njih sodbo, to bi nas vedlo na stransko pot. Za to bi bili potreben posebni razgovori. Menim, da

je razgovor namenjen predvsem širšim konceptom Katedre, njeni nadaljnji usmerjenosti, aktualnosti, primernosti in njeni vlogi.

Studentski list mora imeti svojo idejno vlogo, kajti to je poleg informiranja njegova najvažnejša naloga. Idejne vloge študentskega tiska seveda ni mogoče pojmovati poenostavljeno ali celo vulgarno. Idejna vloga se kaže v tem, da spodbuja študente k aktivni ustvarjalnimi odnosom do družbe

in družbenih dogajanj; da na svojih straneh odpira polemice razprave, vendar da sočasno daje ston tem razpravam, da kritično obravnavata probleme, in da si hkrati prizadeva biti v kritiki ustvarjen — skratka, da predstavlja list mladih z značilnostmi današnje mladine, da skozi svoje usmerjevalno vlogo prispeva in izgradjanju mladega človeka, jutrišnjega intelektualca, člena samoupravne družbe. Takšna naloga nedvomno zahteva

izredne sposobnosti urejevalcev študentskega časopisa in širok krog dopisnikov, zlasti pri slednjem smo pri Kateri često v zagati. Za list piše vse premašo sodelavcev, zato je vse premašo pisane o študentih. Dozdeva se mi, da študent v listu ne najde samega sebe, kar je seveda posledica njegovega premajhnega angažiranja v sodelovanju z listom. To so vprašanja, katerim je namenjen današnji posvet.

SLAVKO SORSAK

ŽIVAHNA SKUPŠČINA NA VEKŠ

V začetku decembra je bila na VPKS 7. redna skupščina ZŠ. Ta skupščina je pokazala veliko zainteresiranost študentov za delo odbora

ZŠ, ki bi jih naj predstavljal za vprašanja, ki zanimajo vse študente.

Predsednik odbora ZŠ tov. Ervin Hartman je v svojem referatu podal, da se iz leta v leto pojavlja v odboru ZŠ večja ali manjša kadrovská problematika. Ta je bila tudi letos osrednje vprašanje, ki je nazvano ter delo odbora zlomila. Predsednik odbora ZŠ je ugotovil, da bi moral biti odbor ZŠ sestavljen iz najbolj sposobnih ljudi oziroma lisič, ki so pripravljeni iztovrati čas za delo v organizaciji in ki so sposobni in samoiniciativni. Letos smo pa lahko na konferenci ugotovili, da je bil odbor ZŠ sestavljen samo iz nekaj ljudi, ki so bili pripravljeni delati, na noben

način pa niso zaživele komisije in to predvsem zaradi nedelavnosti nekaterih članov odbora.

V svojem referatu je predsednik ZŠ obravnaval tudi vprašanja o odnosih med ZK in ZŠ. Pondaril je, da ZŠ ni podaljšana rokava ZK, ampak, da bi se moral obe organizaciji dopolnjevati v svojem delu in da bi si moralni člani ZK prizadevati s svojim delom v odboru ZŠ, da bi pokazali pravo vrednost študentov — komunistov.

V svojem referatu je predsednik ZŠ omenil še vprašanja materialnega stanja študentov, ideoološke vzgoje študentov, sprejemnih izpitov na višjo šolo in vprašanje kreditiranja.

Po referatu predsednika se je razvila živahna diskusija, v kateri so

študentje objavnavali vsa vprašanja, katera je nakazal tov. Hariman.

Diskutanti so obravnavali predvsem vprašanja materialnega stanja študentov in izvenštudijskega udejstvovanja študentov. Ugotovili so, da je materialno stanje študentov nezadovoljivo in da bo treba še mnogo storiti, da se bo izboljšalo. Za izvenštudijsko udejstvovanje študentov so ugotovili, da je še vedno premalo intenzivno in da bi morali neprimerno več študentov prizadeti predvsem v KUD Študent.

Ugotovljeno lahko, da je bila ta skupščina ZŠ izredno živahnina in da je nakazala dovolj smerne za nadaljnje delovanje študentske organizacije.

MILAN BRAST

Reorganizacijske teme

V okviru celotne družbene reforme, ki sta ji še zlasti začrta pot in smotre IV. in V. plenum CK ŽKJ, zavzema še posebej pomembno mesto reorganizacija Zveze komunistov. Po vsem razumljivo je torej, da teorganizacije ŽK ne moremo močniti ločeno in jo obravnavati izolirano od ostalih bistvenih vidikov ter razsežnosti družbene reforme, med katerimi je morda najvažnejša, vsekakor pa temeljna, gospodarska reforma.

Različne tematizacije v tem zapisu ne merijo zgolj na problematiko same ŽK, pač pa na njeno družbeno poslanstvo, na njeno vključenost in funkcijo v družbi. Pričujoče tematizacije tudi ne pretendirajo na to, da bi bile dokončni odgovori o reorganizaciji, temveč bi radi bralcu le napoljali k razmišljaju o tej težavnji in pomembni snovi. Gre za dolgoročne procese, ki so integralni »del« nojnje problematike strukture in dinamike naše družbe. Se zlasti kadar pišemo o članku organizacije, o komunistu, je to skoraj preveč obstruktivno in pogojno.

Družbena baza Zveze komunistov je delavski razred. ŽKJ se podobno kot druge komunistične in delavskie partie še vedno deklariira kot avantgarda proletariata, čeprav je v njenih vrstah tudi mnogo ljudi, ki niso delavci niti po svojem družbenem položaju niti po izvoru, in čeprav »klasičnega proletariata«, ki je vsekakor kategorija meščanske družbe, pri nas skorajda ni več (razen delavcev, ki delajo pri zasebnih doma ali pa v kapitalističnih podjetjih v tujini). Bistveno določilo eksistence proletariata je privatna lastnina proizvajalnih sredstev, razen te pa še ostale institucije kapitalistične družbe. Proletariata (v Marxovem pomenu) je osiroma pri nas še toliko, kolikor še nismo premagali materialne in miselnostne zapuščine kapitalizma. ŽKJ je v naših družbenih okoliščinah mogoče opredeliti predvsem kot avantgarado vseh ustvarjalcev materialnih in duhovnih dobrin, vsega delovnega ljudstva.

ZK (ozioroma Komunistična partija) je izvorno in razvojno-zgodovinsko avantgardo najbolj izkorisčanega in najbolj (v različnih vidikih) alieniranega razreda v zgodovini naše civilizacije, proletariata. Historični cilj te avantgarde (ili st. oddaljenje) je po Marxu — osvoboditev, dezallenacija, negacija proletariata (kot kategorije meščanske družbe). Povedano drugače: gre za odpravo proletariata, za njegovo zlitje s celotno družbo v »svobodno asociacijo proizvajalcev«. Pomembno je tudi to, da Marx in Engels komunizma nista pojmovala kot oddaljen cilj ozioroma smoter, ki mora biti že uresničen, temveč opredeljujejo komunizem kot prezenino gibanje, ki negira meščansko družbenost in sploh vse, kar preprečuje proces vse globlje humanizacije medčloveških razmerij. Torej: ne samo, da je našega komunizma sedaj in tukaj samo toliko, kolikor ga dejansko je — reči je še treba, da je jugoslovanski komunist (pa tudi nekomunist) v zavidljivih situacijih kar zadeva možnosti vsakdanjega, praktičnega urešnjevanja komunizma, sam sistem samoupravljanja je namreč komunizem par excellence. Verjetno nikjer na svetu te možnosti!

niso tolikšne, toda tudi tu morata komunist in nekomunist tvegati, da bosta včasih poraženi, da ju ne bodo razumeli ali pa da ju ne bodo hoteli razumeti, da jima bodo hoteli zapreti usta itn. Progresiven človek je dolzan tvegati, delovati naprej, upati (to je eden izmed praktičnih vidikov Blochovega počela upanja). Se zlasti komunist nima pravice, da bi se desangažiral, da bi se pustil demoralizirati. Ljudje, ki so se kakorkoli pustili vreči iz stroja (iz boja) v naših družbenih okoliščinah, so dokazali, da niso zrli za sodobni način boja za socializem — ali moralno ali intelektualno. Z veliko rezervo moralne jemati tezo, da je morala odvisna zgolj od družbenih odnosov, češ sedaj bomo spremenili odnose in morala bo tukaj; tovrstnim moralistom je treba odgovoriti, da imamo samoupravne odnose že petnajst let, in da je vsakdo imel vso možnost, da se zanje bojuje. Ce se nekdo ni zavzemal za nresničitev samoupravne principiarnosti z dejanjem, je najbolje pokazal svoj antikomunizem.

Pogosto se sprašujemo, kaj pravzaprav pomeni izraz »diktatura proletariata« dandanes. Ali je o kakršnikoli varianti te diktature praktično sploh še mogoče govoriti? O tem problemu je mogoče razmišljati predvsem tako: Kolikor več neposredne demokracije (v naših pogojih — samoupravnosti), toliko manj tako imenovane diktature proletariata (ali točneje: diktature v imenu proletariata). Komunistična kritika buržoazne družbe je v etičnem aspekту postulirala enakost ljudi, njihovo (enako)vrednost. V meščanski družbi ni alieniran samo proletariat, temveč tudi burgois, le da je način njegovega razčlovečenja drugačen; slepo naključje odloča, kdo bo subjekt izkorisčanja in kdo objekt, toda obe poziciji sta ponikujoči — proletarca ponikuje položaj izkorisčanca, buržuja položaj izkorisčevalca... Zato je komunistično gibanje univerzalno, občeteločveško osvobodilno gibanje. Prevezem oblast in »diktature proletariata« sta le dva historično neogibna, zakonita momenta v procesu osvobajanja in humaniziranja celotne družbe, sta začetek odmiranja proletariata, njegove materialne in duhovne bude. Komunisti, proletarci in neproletarci (osveščeni razredni prebežniki — po Lukácsu), so in ostanejo avantgarda takoj dolgo, dokler ni praktično izkoreninjena vsa negativna zapuščina kapitalizma, ki tako ali drugače ovira negacijo proletariata — to je njegovo polno socialno zacičilo. Komunisti kot mislec in organizatorji najbolj gospodarsko, politično in kulturno zatrtega razreda meščanske družbe, delujejo v smeri vsesranskega kultiviranja proletariata; v bistvu gre za občeteločveško uveljavitev kulture — v najširšem pomenu te besede. Prav s tem komunistično gibanje presega prosvetljenske, utopične, tehnikratske, filantropske, sindikalistično-zaslužarske, spekulativno-filozofske in druge delne ozioroma zožene projekte ter načine pomoči proletariatu; presega jih s prakso, z ukrepni, ki stari, »klasični« proletariat s periferije civilizacije vodijo v njeno središče, ga postavljajo v funkcijo sublektivne civilizacije. Vse tehnikratske, birokratske in druge težuje, ki kakorkoli poskušajo ohraniti pozicije ter

rezervate za takšno ali drugačno »predstavnštvo proletariata« oziroma »oblast v imenu proletariata« tudi v razmerah, ko za to ni več nobenih pravih razlogov, so nekomunistične, konservativne. Komunisti ne glorificirajo proletariata, pač pa odstranjujejo vse, kar omejuje njegovo družbeno poslanstvo in neposredno uveljavitev; prav naše samoupravljanje je najtrdnejši dokaz, da se je iztek mandat kakršnegakoli »predstavnštva« — v korist delavcev samih. Proletariat, ki je družbeno uveljavljen, že ni več tisti človeško degradiran razred, ki živi družba na njegov račun, pač pa so to emancipirani ljudje, osebnosti, ki se enakovredno vključujejo v proces (re)produkcie družbenega življenja — z vsemi ostalimi proizvajalci, ustvarjalci. Samoupravljanje, Marxova vizija asociacije, ne pozna več pravnikov razredov, pač pa enakovredne, odgovorne sodelavce. Tu tudi ni prostora za diktaturo — saj to gotovo ne more biti diktatura proletariata zoper buržoazijo, temveč le tako ali drugače maskirana avtoritarna težnja zoper voljo in interes sodelujočih; prav IV. plenum je odločno odstranil iz gibanja nosilce tovrstnih nehumanih in nekomunističnih teženj. Ta akt je odločilen za reformo naše družbe in ŽK; lahko rečemo, da jo je omogočil.

Eden najvažnejših, temeljnih problemov ŽK je njeno »idejno oružje«, njena teorija — marksizem. K bistvu revolucionarne partie in k bistvu revolucionarne osebnosti sodi tudi živ praktično-teoretični interes, prizadavanje za nova in nova, vse globlja spoznanja. Marsičemu bi se ŽK lahko odpovedala, marsikaj bi lahko odložila za pozneje, toda na svoj organon ne sme pozabiti: nitil za trenutek. Sam Lenin se je celo v obdobjih, ko ga je praktično politično delo skoraj povsem okupiralo, ukvarjal z »abstraktno teorijo«. Morda zato, ker bi »bil to njegov »konjček«? Nikar! Vladimir Iljič, eden največjih revolucionarjev v zgodovini, je vedel, da je disciplina, moderna, kultivirana revolucionarna misel pogoj uspehov revolucije, revolucionarnih dosežkov. Resnična revolucionarnost nikoli ni nekaj spontanega, naključnega ali stranskega...

Jugoslovani smo se lahko prepričali zlasti v žalostnem obdobju kominformovske goni, kaj se pravil imeti idejno premoč. Naš ujemljeni dvom in naša eksaktina kritika sta povsem porazila Stalinove dogme. In tudi danes si je treba prizadevati, da ta načavnost našega mišljenja ne splahni, ne degenerira. Mišljenja? Da. Vsekakor gre za način mišljenja, za miselno kulturo. Biti komunist in marksist se pravi — nenehno kultivirati svoje mišljenje; pri tem so nam lahko najboljši vzor največji dialektični mislec, klasiki marksizma-leninizma.

Biti dogmatik v teoriji, se pravil, biti dogmatik nasploh — v teoriji in praksi. In dogmatik ni marksist — dogmatični marksistov ni (že sam izraz je absurden!). Način mišljenja Karla Marxa in vseh resničnih marksistov je bil vedno le tekšna ali družična varianca kritizmiza. Za nas je pomembno predvsem to, da je uveljavljanje samoupravljanja najče-

povezano z uveljavljanjem antidiognatične miselne kulture. Uspešen revolucionar dandanes, borec za samoupravljanje, je lahko le človek z adekvatnim strokovnim znanjem in z dovolj razvitim kritičnim mišljenjem. ŽK mora gojiti kritično misel pri celotnem svojem članstvu. Tudi način mišljenja človeka osvobaja ali zaščinja.

Z vso ostrino je treba dandanes poslaviti na dnevni red tudi problem tako imenovan »množične kulture«, to je tiste quasi-kulture produkcije, ki ne kultivira človeka, temveč ga v različnih vidikih pohablja, ponevaje, dehumanizira. Komercialna plaža v kinu in na TV, ki je načela že tudi tiste ljudi, ki po svojem družbenem statusu še niso a priori zapisi na intelektualnemu in emocijnemu razkroju ali stagnaciji, tako imenovani »lahki« gledališki sporedi, ki ustrezajo le še neki najbolj zacetali malomeščanski srenji, pa publisiteta zasluzkarsko-gladiatorskega »športa«, pa poplava »narodne glasbe« in stimuliranje nečesa, kar naj bi bilo »zabavna glasba« itd. itd. Popolnoma nemogoče je pričakovati kakršenkoli razvoj miselne kulture pri ljudeh, ki ne rastejo hravno, estetsko itd. ŽK se mora soočiti s problemom boja zoper najpomembnejše dejavnike kulturne stagnacije in razkroja. Se posebej pomembno se nam zazi ta vprašanje, če pomislimo na različne okoliščine, ki danes determinirajo razvoj mlade generacije.

S to temo se povezuje tudi fenomen, ki bi ga lahko imenovali defenziva nestrokovnosti in neznanja. Se zlasti nevarna je ta defenziva tam, kjer bolj ali manj neposredno ovira izvajanje gospodarske reforme. Zlasti aplikativnim družbenim vedam bi bilo treba nastejaj odpreti vrata podjetij in ustanov ter te znanstvene delavce podpreti z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Sklepamo, da bi prav dolgoročne empirične raziskave v delovnih kolektivih, z najožjim sodelovanjem internih strokovnih služb, bile lahko bogat izvir spoznanj o naši družbi — zdi pa se, da dandanes naša mlada družbenega znanosti (psihologija, sociologija ipd.) izgublja še tiste pozicije, ki si jih je težko zagotovila v preteklih letih. Prililkava birokratska spletka ali tehten tehnikratski argumenti lahko v tej začetni fazici uveljavljanja neogibno še negotovote aplikativne družbenne znanosti, uničita pa tisto, kar in kolikor so ljudje s trudem ustvarili. Problem rasti našega marksizma je danes prav gotovo predvsem problem razvoja naše sociologije, psihologije, pedagogike, politologije, fiziologije itd. Ob različnih prilikah smo opozarjali na okoliščino, da samoupravni organi ne morejo razviti vse svoje iniciative, če jim ne stoji ob strani družbena znanost s svojimi spoznanji (bodisi direktno, bodisi posredno — kot kvalificirana strokovna služba).

Omenili smo tudi filozofijo... Interes in smisel za filozofijo sta bila pri slovenski inteligenci tradicionalno skrajno minimalna — razen pri komunistih. Pisatelj Matevž Hace je napisal, da so preprosti ljudje v starri Jugoslaviji govorili o komunistih kot o ljudeh, ki kar naprej tičijo nos v knjige. Od Marxove Zveze komunistov naprej so bili komunisti vedno stranka z največjim interesom za filozofske in občeteločveške probleme. Zadevi je treba zoper resneje in pogosteje govoriti o tej razsežnosti »partijske izgradnje«. Prav danes morata biti interesi in smisel za teorijo pri komunistih kar se da visoka, saj gradimo principalno novo družbo, novo kulturo.

VLAHO SRUK

VLADIMIR GAJŠEK

Mlada literarna kritika

Uporabnost nekaterih ved je lahko keristna, prav tako pa vselej usodna zaradi psiholoških in etičnih osnov, ki se svojevrstno porajajo iz človekovega spoznanja, iz nenehnih psihičnih gibanj, in ne iz določenega prepričanja dobe. Vse vede je moč izvajati svoja-

vrstno, tako rekoč s poudarjenimi presežki in vpivi na človekovo bivanje ali s čisto gnosologijo spoznavnega, realnega sveta. Vsaka realnost (resničnost...) je relativna, saj nam kaže svojo podobo v tisočih simbolih, v pojmovnem svetu odsevov prek človekove zavesti.

1. Literarna kritika

Od starega Platona, pa prek njegovega učence Aristotela sega bistveno vprašanje upravičenosti in opravičljivosti književnosti prav v današnjem svetu. Vseeno pa ni, kako zastavimo vprašanje, saj ga lahko vselej dokazemo, na koncu pa vseeno ugotovimo, da naši skepi ne morejo popolnit književnega dela z enim samim odgovorom. Ce bi bilo mogoče dokazati samo z nekaj aksiom, ki-ji difencajami in teorijami človekov svet, bi rotovo vsak človek stopil v krog svoje absolutne sklenjenosti. Z drugimi besedami, človek bi postal bog, nezmočljiv in vsemogočen. Ali pa je književnost človeka potrebna: saj so v Sloveniji v sedanjem času okoliščine takšne, kot da sploh ni več narodnega, slovenskega duha, ali vsaj širšega zanimanja za literaturo, da bi morali zavoljiti nje imeti naši delovni ljudje po vsakodnevnem delu sitnosti pa preglavice. Zaradi tega pa stoji literarna kritika pri nas na šibkih nogah, vsaj če pogledamo v splošnem.

Literarna kritika — v splošnejših označbah — mora izhajati iz kategoričnih človeških odnosov, ki so zanjo bistveni (institucionalnost), predvsem pa iz vrednosti in vrednot in njihovih medsebojnih zvezah. Zaradi literarna kritika ne more določiti samo točke kot etične norme, marveč naj odkriva trajne in prave vrednote in gradi spoznanje, da so odsevi človekove zavesti najprej čustva. Ta čustva pa imajo svoje bistvo v čutnem; dokazemo pa jih po poglavitih (kardinalnih) etičnih zakonih: po skupnem občutenju, po sočutovanju, vselej pa po ekstremnostih posameznih čustvovanj, od ljubczni do mržnje in sovraštva.

Posebna vrsta opazovanja (theorein) čutnega je kajpik literarna kritika, venomer prisotna v večsmiselnih zvezah med odsevi sveta v naši zavesti. Opredeljuje se za črkami in s črkami (literacij) kot pisana beseda Crka, ki je bistvena za pisano besedo, zadobi-

svoj pomen šele takrat, ko pisana beseda zaživi kot simbol. S tem pa nujno uničimo kriterij resničnosti med spoznam in tistim, ki prepoznavata. Relacija subjekt-objekt (človek-stvar) pa je za nas relativna. V tej relaciji nastopajo pred subjektom etične norme njegovega in njemu lasinega bivanja.

Ce razporedimo vrednosti in vrednote po njihovih bistvenih lastnostih, dokazemo, da je okvir etičnih norm hkrati z absolutnim in hrati z relativnim. Z drugimi besedami: literarna kritika tiše vrednote individualnega ustvarjanja kot etične norme. A to je tisto: kako bi človek stopil v krog zaključenosti, kako bi postal bog.

2. boji dveh kritik

V glavnem bi na slovenskih kulturnih tleh označili dve generaciji: vsaka teži k sebi, in ne navzven. Za sta obe generaciji glede na literarno kritično interpretacijo zaključeni a) po eni plati z institucijami, ki so sicer na šibkih nogah, pa vseeno formalno veljavne in b) po drugi plati z notranjim vrenjem organskih, lahko bi rekli, subjektivnih silnic, ki usmerjajo često svojo dejavnost, moč navzven, vendar samo navidezno. Za bistven razloček med njima moreno dognati, katera izmed obeh plati deluje v vsebinski literarne kritike. Ako poznam generacije, njene posledice, učinke in vzroke v dialektičnih zvezah njihovih notranjih nasprotij, tedaj lahko mirnodušno priznamo, da so v današnji kulturni situaciji ta nasprotja na slovenskih tleh dokaj ostra.

Nasprotja, ki se nenehno živo gibljejo v medsebojnih človeških odnosih, kažejo dva kategorična etična imperativa: načela stare in klic novih načela mlaude generacije. Prav v kritiki nasprotja zaživijo v najbolj ekstremnih, često celo presunljivo kljunčnih momentih: zdaj pada v institucijo, zdaj v osebni napad. Odratzkih oziroma dveh kritik ima zato dva obraza. Na eni strani vpliv institucije, formalnosti in seje širijo kulturništvo, po drugi strani pa se ljudje iz institucije, formalisti, ali kulturniki najraje shajajo po gostilnah in kavarnah, kjer ravnodušno, pa tudi osebno čistijo krog kulture. Prav dobro sicer vemo, da je slovenska krčma prav Slovencem najbližji dom,

in kako ne bi bila izrazitim Slovencem, ki se ubadajo z vprašanji literature in jim pravimo kritiki?

Boji med obema kritikama so sjevrsni tudi v estetskih prijemih in v svetovnem nazoru, seveda glede na gnosologijo. Nagli razvoj literarnih ved se je v času sedanjim opredelil za večsmiselnost književnih stvari. Vsaka literarno kritična interpretacija, ki ne uvidi dvoumnosti dveh zavesti, se zapre dokončno in postane kastrat. Večsmiselnost književnih del vidi starejša slovenska kritika v duhu, izrazu lepoty (Vidmar ji stoji morda na čelu), medtem ko se je mlajša literarna kritika opredelila za širši obseg glede na tehnizacijo, atomizacijo itn., in uvelia kot temeljno metodo kritičnosti fenomenologijo (Pirjevec, Kos, Rotar B. V. eseji).

3. možnosti kritike

Ce predpostavimo, da moramo izpolniti naloge in opraviti v redu svoje delo, tedaj nam literarna kritika pomeni avtoritativnost, moč in oblast. Ce pa nam je naloženo, da stopimo na stran »sobojenih«, ne-avtoritativnih mnjen, tedaj smo v nevarnosti, da zađemo na pot neznanja. Kaj to pomeni? Da se moč, oblast, avtoritativnost in tako dalje izkažejo v uslugah in v oportunitizmu neuravnanih ambicij. Kajpak moramo prav takšne ambicije, ki laetiemo nanje vsak korač, opustiti. Ne smemo in ne moremo se opredeliti za večne, slavne in tako dalje gospodarje slovenske književnosti, dasiravno smo njeni sodniki. V razsojah se pač difference večajo, kolikor se pomnožuje moč bojev, ki pa ni in nemore biti vselej kritična in zdrava. Moč te razsoje torej ne smemo zlorabljati.

Vsaka kritika, ki je odgovorna, je odgovorna tudi držbeno. Literarno kritične interpretacije med dvema točkama razsodnikov in obsojenec so zato osnova nove družbe. Možnosti takšne, novejše in vključene kritike (literarne kritike) v književnosti na Slovenskem pripravljajo vselej in samoupravljajo. Vseeno pa ni, ali so vsebine pritiska samo dejstva, da je današnji človek alieniran, atomiziran, populoma je pomembno, da v slovenskem kulturnem prostoru te možnosti mladi kritiki izkoristijo, kjer je mogoče. Sele tako bo mnenje sodobne literarne kritične interpretacije navedljavljeno in utemeljeno.

če vrnili v NORMALNOST, v urejenost PRAVIČNOSTI. Ker je glavni junak nepravljiv, ker mora ostati oseben, se mu svet okrog njega pokaže v svetlobi avtoritarizma.

Ne bom govoril o odtujenosti sodobnega človeka v Wellsovem filmu, ker skušam prikazati, kako se sicer nač vsakdanji, enostavni svet sprever v grozo, ko človek spozna, da je posameznost in nič več kakor posameznost. Ta posameznost se razrasce v občutek krvide in iz občutka krvide v čut-tesnobnost zaradi sistema, v katerem posamezni slehernik deluje. Takšen sistem je birokratski, formalen do skrajnosti, zaprt vase. Zato je nedostopen in zato je brezimen. Vendar v sistemu, v pajkovi mreži birokracije, formalnosti in tako dalje igra vsak slehernik svojo usodno vlogo in se na svoj način svetu upira. Toda vse upori so zmanj, so zlomljeni zaradi anonimnosti. Glavni junak se prepriča toku izven službenih dogajanj, prepriča sebe, to je svojo vest drugim, z uporništvom spravlja v nesrečo druge. Zato zve šele kasneje, a je že prepozna. Ujet je v sistem, kakršen koli upor ali beg je nesmiseln, saj bi prav s svojo rešitvijo pred lastno vestjo pogubil druge. Glavni junak zato ne more odgovoren zase, marveč si prizadeva, da bi bil odgovoren za druge. Kaj takšnega pa v PROCESU ni mogoče: zvezan je z brezobzirno vestjo in z drugimi. Ce se hoče zvezanosti z drugimi in zavezanosti s svojo vestjo iznebiti, mora umreti. Takšen je edini izhod iz sistema, ki ga je ustvaril PROCES. Sistem, da glavni junak K. skuša rušiti sistem in sicer tako škoduje drugim, sistem budno pazi nanj kot punčico v očesu.

FRANC BORL

Svet vesti

(Ob filmu Orsona Wellsa PROCES)

Vest je od nekdaj pomenila za človeka bistven element njegove za-vesti oziroma njegove psihe. Od nekdaj so vest lahko zlorabljali, saj se suše med skrajnostmi laži in resnice, pravičnosti krivičnega, resničnosti in sanj. Pomen vesti lahko torej samo spoznam, ako vem, kakšen obseg zavesti skriva namen človekovega dejanja in kolikšen je učinek dejanja. Seveda občutim pri vesti najbolj izrazito čut KRVIDE in PODREJENOSTI SAMEMU SEBI, prav tako pa v nasprotju čut PRAVICNOSTI in SPROSTITVE. V glavnem se vest suše v tisočih in tisočih odtenkih od krvide do sprostitive, a še zmerom ostane. Vest se prebudi s krvido, a s pravičnostjo ne odmre, ne, celo zveča se in dobi globlji pomen. Globina tega pomena je v sodobnem času v meji med ideologijo in resničnostjo. Človek v sistemu, v katerega ne privoli in ga ne izvolfi, ne more svobodno dihati: v sebi začuti moro in tesnobnost. Vendar to ni prava tesnoba, ker je mora nastala iz krvide, da sem. Sodobni človek često zapada v apatično, potem pa v strah svojega lastnega bivanja in obstoja. Med ideologijo, katere član je, in med resničnostjo svojega bivanja, ki ideologijo uničuje, bega sodobni človek s svojo vestjo po svojem jazu in ne najde izhoda. Cuti, da je kriv, ker je, a nikoli ne ve dokončno, zakaj in kako je kriv. In ta čut je porojen iz vesti, tesnobe.

Tesnobnost prav gotovo čutijo najbolj obsojeni, ki stojijo pred sodiščem, ne da bi vedeli, zakaj in kako. Ne da bi vedeli, pred katerim sodiščem in pred kakšno oblastjo. Zavedajo se samo, da je ta oblast kruta in sistematisirana in močna. Neuničljiva, a obrnjena v lastni propad. S tem nam-

„Kadar gre za veliko stvar, so veliki vsi, ki zanjo delajo“

(Pobuda slovenjegraških dijakov je rodila veliko stvar)

Pisati o veliki mednarodni likovni razstavi v Slovenjem Gradcu pomeni pisati o tem, da meje med provincio in središči izginjajo oziroma da provincializem v kulturi ni geografski pojem, temveč so si ga izmislile le nekaterje snobovske glave.

Resta Slovenj Gradec ni veliko mestno po obsegu in številu prebivalcev, je pa veliko po svojem delu, po izrednih posameznikih, ki znajo navdušiti za dragocene kulturne ideje vse občane. Odgovor na uganko, v čem je uspeh Slovenjegrajanov, je na dlan: občani ne poznaajo ehestestva, naj gre za kakršnokoli javno akcijo: vsi sodelujejo, vsi si zavrhajo rokave in tako uspeh ne more izostati.

Krona njenega kulturnega prizadevanja je zgraditev nove Umetnostne galerije, kakršno si steči lahko privoščijo le velika mesta, in velika likovna razstava, ki je zbrala pod geslom Mir, humanost in prijateljstvo med narodi ogromno umetnin iz štiridesetih držav. To grandiozno razstavo je Slovenj Gradec izvirno proslavil 800-letnico svoje zgodovine in se vpisal v svetovno kulturno zgodovino kot eno izmed žarišč mednarodnega umetniškega sodelovanja.

☆

Pogled v notranjost nove likovne galerije presega vse pričakovanja: prostori so veliki in moderno opremljeni, zgornja dvorana je naravnost imponiranta. Vse je novo in svečano. Klub razščnosti novih prostorov je moral pridrediti del grafičnih umetnin razstavljen tudi v prostorih starega umetnostnega paviljona, kar priča o izredni obsežnosti razstave. Gledalec, ki si hoče vsaj bežno ogledati vse razstavljeni dela, potrebuje najmanj dve ur, kaj še ocenjevalec, ki bi se moral pogledati v vsako umetnino.

Geslo „Mir, humanost in prijateljstvo med narodi“, čeprav precej široko in splošno, vendarle do neke mere veže likovnike, da morajo ostati v njegovih mejah.

Nekateri so si to geslo prilagodili in ga razumeli preveč praktično in propagandistično. (Neki nemški grafik je narisal demonstrante na ulici, naš Gaspari U Tanta, kako gasi svelovni požar kot nekakšen sveti Florijan — nekateri so spet razumeli geslo »mir« tako da so prispevali mirna in standardna tifožitija ali krajine kot izraz miru.) K sreči so tako dela na razstavi v manjšini, prevladujejo izvedbi vizije in resnični umetniški protesti proti tiraniji, vojnim grozotam in omejevanju človekove svobode.

Zirija je imela zelo težavno delo pri razdeljevanju nagrad in pohval, morala je oceniti ogromno del, ki so jih ustvarili likovniki najrazličnejših izumov, šol in okusov. To je ni niti toliko oviralo, saj je upoštevala v prvi vrsti kakovost razstavljenih del. Ker pa je bilo kakovosti v izobilju, se je bilo resnično težko odločati. Kljub temu se zdi, da je svoje kočljivo delo opravila v veliki meri pošteno in objektivno, čeprav je ostalo še marsikako pomembno delo nenagrajeno in brez pohvale, pa bi si to zaslužito.

☆

Kiparji razstavljajo svoje plastike v spodnjem prostoru galerije. Med svetovno elito (Ossip Zadkine — veliki mojster moderne plastike, John Skelton — ljubitelj velikih in jasnih površin) so se naši kiparji odrezali imenitno: Olga Jančič s svojimi značilnimi ovalnimi plastikami, Vanja Radaš s preirskej podobe Tifusarja in Voščeno lutku, Angelo Kosta Radvani, Milivoje Micić (izredno sugestivna ideja: človeški hrbet — most k

svobodi), Olga Jevrič z nagrajenim Ujetim prostorom, Milena Lah in odlični slovenski kiparji: Dušan Tršar, Drago Tršar, France Ročar, Slobjan Bačić z dokumentarno umetniškimi plastikami iz življenja rudarjev, Janez Knez, Tone Lapajne, Mario Vilhar, Janez Bojkovič v Peter Černe, Maribor zastopala Gabrijel Kolbič s Pionirjema in Aleksander Kovač, ki se je lepo uveljavil z Lakoto in s Hirošimo.

☆

Med grafiki vzbujajo posebno pozornost: Victor Vasarely, izredno čist in subilen grafični skladatelj, Antonio Frasconi, Erwin Krebel, Arthur Piza, Ono Tadaskije, Jan Forshberg, Johnny Friedlaender, Hideo Gagiwara, Jiří Hadlač... mnogo je mojstrovin grafične umetnosti, ki jih je slovenski gledalec spoznal prvič na tej razstavi. Slovenskih grafikov je celo vrsta: Božidar Jakac (Spomin na Sutjescko), Marjan Pogačnik (grafični lirizem najnežnejše vrste), Vladimir Makuc (zamolko topli grafični listi), Gabrijel Stupica, Andrej Jemec, Apollonio Zvest, Maribor zastopala Oton Polak in Ivan Cobal. Dobra tradicija grafične šole je enakopravno uvrstila slovenske avtorje v mednarodni konkurenči.

☆

Največ pozornosti in pričakovanja vzbujajo dela v zgornjem prostoru slovenjegraške galerije. Tu so razstavljeni (za razvani in razkosani danšnji čas) nenavadno veliki formati olj. Njih avtorji so znana imena način tuge stare, srednje in mlade generacije.

Tako pri vhodu presenetijo gledalec živobarvana platna kubanskih slikarjev (žal si njihovih dolgih južnjaško zveznečih imen nisem zapomnil), ki jim gre izključno za barvne probleme.

Naj naštetej nekaj imen naših slikarjev: Miljenko Stančič (izvirna perspektiva in specifična paleta), Krsto Hegedušič (njegova preirska slika Otroci celice št. 8 je dobila Grand Prix Slovenjega Grada), France Mihič (melanholična poezija minljivosti in pozabe), Anton Goimir Kos, Ivan Generalič, France Slana (pogumen slikarski zapis o občutkih vejaka, ki steje zadnje dneve, ko bo odslužil vojaški rok), Petar Lubarda, Jože Cluha, Pedja Milosavljevič, Vida Fakin, Bata Protic, Miha Maleš, Tine Gorjup, Stanislav Kregar, Mehmed Zaimovič, Marjan Dešon (zanimiv poskus nočne krajinje), Lidiya Ostere, Franjo Simunovič, Ferdinand Kulmer, Jelica Žuža, Ivo Subić, Jože Tisnikar, Bogdan Meško, Darinka Lorenčak-Pavletič, Ježe Centa, Albin Lugarčič, Bogdan Borčič, Ima Mujezinovič, Janez Sedej in drugi. Maribor dostenjno zastopala Slavko Kores (Oživele izkopanine — avtorjeva oznaka: DIALOG II.) in Zmago Jeraj.

V tem oddelku je največ dinamike, kontrastov in eksperimentov, največ vretja, iskanja in najmanj konvencionalnosti. Razstava je v celoti izredno pestra, zanimiva in odpira vrslo vprašanj umetniško likovne narave pa tudi čisto človeških in filozofskih. O njej bi bilo mogoče napisati knjige esejev, razmišljanj, vtipov pa tudi literature. To mimočetno opisovanje nima niti najmanj namena biti niti esej, temveč le skromna impresija ob velikem umetniškem mdogodku, ki je povezel umetnike širok po svetu s čudovito idejo prijateljstva med narodi in s svetlo vero v lepo prihodnost človeštva. Za to gre podjetnim in delovnim kulturnikom Slovenjega Grada (in vsem njegovim občanom, ki so podprtli to plemenito akcijo) vse priznanje.

Dušan Mevlja

PROVINCA - DA? NE?

Kadar razmišjam o znani tem (v zadnjem času se veliko govori o tem), ali je Maribor kulturno res obsojen na provincialno vzdružje all ne, skoraj vedno obstanem na pol poti. Skoraj bi moral reči — ne vem. Jasno je, da ne bo to mesto najbrž nikoli slovensko kulturno središče niti enakopravno Ljubljani s kulturno tradicijo. Toda ali je Maribor vsaj središče Stajerske in Koroške?

Mislim, da ni, četudi bi bilo mogoče. Dalje sodim, da je s provincialnostjo približno tako kot s starostjo. Star si, kolikor se počutiš starega. In provincialec si toliko, kolikor te občutiš. Mogoče bi bilo, da bi se ne cutili. To so najbrž globlje in pomembnejše stvari, ki zanimajo najbrž pametnejše in bolj profesionalne ljudi — sociologe, psihologe, kulturnike.

V tem kratkem zapisu bi povedal le, kake znake provincialnosti doživljjam jaz, kako jih čutim na svoji koži, kako me revoltojajo.

Tako sodim, da je za provinco značilen najprej tako imenovan — provincialni snobizem.

Ni mi treba poučariti, da večino mariborskih umetnikov cenim prav iskreno, toda včasih imam občutek provincialnega snobizma ob vseh prizadevanjih za stike s tujino, ob organiziranju festivalov in simpozijev. Rad obiskujem te pridreditve, kolikor so namenjene širšemu krogu poslušalcev, toda nedvomno bi bil veliko bolj prizadet, veliko bolj vesel, če bi mogel prebrati vsako leto vsaj eno res vredno knjigo izpod peresa mariborskog književnika. Ob letošnjih pridreditvah Mariborske kulturne revije so podelili na-

grade zaslужnim kulturnikom. Noben pisatelj ni bil med njimi in to, sodim, popolnoma upravičeno. Mogoče bo kaj od teh pridreditv ostalo in imelo sadove tudi za kasnejše čase, toda zmeraj sem mislil, da je pisateljeva prav dolžnost pisati, ne pa organizirati, saj se potem ne more več imenovati — umetnik, marveč aktivist. Tudi proti temu nimam nič, toda imenujmo jih s pravim imenom — nikar jih ne imejmo zato tudi za velike umetnike.

Drugo, kar se mi zdi značilno za provinco — so provincialni odnos.

Ob tem mislim na ozko zaprost med ljudmi, na povezanost, »uyažanje razmer«, na medsebojno kritiko. Ali ni znak provincialnih odnosov, že Franc Šrimpt v Večeru hvali Svajcerjev knjig, kot da bi bila izpod peresa samega Joycea. Tu je mogoče samo dvoje, ali je tako step, da ne vidi, da je knjiga prav povprečna, ali pa se hoče prikupiti avtorju. Ker pa je Svajcer ugodno ocenil podpovprečno Šrimptovo knjigo prav tako v Večeru, sodim, da velja za oba druga možnost. Tako prijateljstvo je nemoralno. In usmiljenja vredno za avtorje same.

Prisostoval sem nekaj »pranj« kritikov mariborske opere. Napadali so kritika, da piše pristranske kritike, niti pomisliš pa niso, kako je mogoče z nivojem takratnih uprizoritev. Zakaj se sedaj niso oglašali, če jim je šlo za strokovno polemiko, ko so bile kritike ugodne (Puccinijeva Manon ali Don Kihot). Zamera zaradi kritike je tipično provincialna.

Prav značilen provincializem — je provincialna strahopetnost. Tu-

rekli, da je neumno smešiti napake take družbe, ki daje denar za obstoj gledališča. Ali ni ta strahopetnost podobna Cankarjevim »hlapecm« in »gospodarjem«. Mislim, da bi lahko še našel kak primer strahopetnosti v Mariboru. Največkrat so naši kulturniki hrbri, le če je reč že druge prestala preskusni kamen, ali če je blagoslovjena.

Za provincialnost štejem tudi — sramovanje province. Mnogi, predvsem mladi Mariborčani in Stajerči (po svoje upravičeno), takoj začno zmerjati čez mariborske razmere, brž pa povohajo Ljubljano. Potem pa se le zviška nasmihajo ob mariborski kulturi. Toda ne pomislijo, da so do včera tudi oni živelj v njej, v njej dihal in nevede tudi ustvarjali. Ne le da človeka ustvarja okolje, znano je, da tudi ljudje ustvarjajo okolje. Izolirati se, pobegniti, potem pa zmerjati ni najtežje. Skele: Kaj nam torej ostane? Ostane nam UPOR proti takemu snobizmu, če ni res ustvarjen, upor proti »ročni umiva«, upor proti strahopetnosti, preostane nam delo in ustvarjanje, preostane nam zamah in zaletost, krajza in vse drugo. Ne le »uvaževali razmere« (kot recimo gledališče in radio), marveč jih provocirati, napadati, boljšati, ne se le držati starih neuspehlh konceptov. Maribor je višješolsko središče, ne univerzitetno (mogoče bo kdaj), toda naša generacija ne sme čakati, da bodo tudi v Mariboru (kdo ve, če bodo) recimo umetniške akademije s »potencialno umetniško energijo«, že danes v tej situaciji moramo začeti delati, se upirati in se ne prodajati. Gotovo niso to vsi problemi province (ponavljam, da so ti najbrž globlji in tudi sociološke narave), toda so tudi ti, zato ni razloga, da bi jih ne začeli razbijati. Mogoče tudi nekaj nekoliko »jeznomladenjko.«

T. P.

S. E. X.

S. E. X. — zagonetno izročilo, šifrirani klic na pomoč, nerazvozlan napis na starem grobu in kaj vse še ne bi mogli pomeniti ti preprosti simboli človeku, nebreinenjemenu z zgodovino, zgodovino, ki je zanj še vedno samo zgodba, mit ali basen? Tak človek se najbrž sprehaja po parku med golimi kipi tudi napol gol in čita v svojem prostem času. O v i d a : Umetnost ljubezni; ali morda J u v e n a l a v atriju svoje rezidence. Občuduje F i d i j a, Akropol pa smatra za remek delo naroda, ki je preveč misli, da bi se mogel vojskovati. Denimo, da je bil takšen naš znane Rimljani, toda to bi lahko bil tudi kdo drug — katerikoli iz antike, ne rečem človek brez predoslovkov, ampak samo tisti, ki se je zelo razlikoval od tega, ki ga poznamo danes. Morda se ta dva niti ne razlikujeta toliko, kolikor ju je časovna oddaljenost razdelila. S. E. X. nikakor ni bil zagonetno izročilo za našega Rimljana ali še manj klic na pomoč, prej bi to bil njegov nagrobnik napis, čeprav on o tem ne bi bil nikoli dosti razmišljal. Kako si naj razjasnimo to naklonjenost nečemu, kar je dobitilo pozneje obeležje pohujanja, pohote, razvrača in vsa tista obeležja, ki so mu bila privešena s časom. Najbrž bi res mo-

krepitev, trdna tla pod nogami vse bolj neodvisnega posameznika so ga prepričali v to, da lahko misli s svojo glavo, kar on hoče in da vsakršne morale morajo biti v njem nadvladane. Kljub temu se razlike med seksom in starim S. E. X. om poglabljajo, a poglablja jih vse tisto, kar jih vsako leto vse bolj oddaljuje. Sex, o katerem govorimo danes, je v resnici tisto, kar nam prodaja ogromna industrija revialne literature z izbranimi polebljenimi lepoticami v ščeljkih pozah na naslovnih straneh — bulvarski tisk — dnevno čitivo povprečnega državljana, dalje literatura, ki »obdeluje« tabu teme človeških čudašev, čitvo za tiste, ki so bolj »sofisicated« (bolj izobraženi) — s ciljem in edinim ciljem: zadovoljiti apetite bralec vseh kategorij, sebi pa napolnil zepe. Kdaj so že minili časi, ko smo zasmehovali »Index librorum prohibitorum« in končali z vsemi prohibicijami in prepovedmi, ali jih vsaj poskušali ukiniti, a vendar še danes prihajajo do izraza vse bolj nenasiteni apetiti publike, brezna, ki požira vse, kar mu ponudimo. Govore in pišejo o poplavni seksu v tisku in v filmih, nastajajo tabori, ki so za, kakor protestirajo tisti, ki so proti. Strip-tease in golota parata nekaterim sreca in mislijo, da je prišel konec sveta,

Kadarkoli pride do nekega problema, se ta problem ne ustavi samo pri posamezniku, ne konča se v nazoru tudi neke določene skupine, ki bi rada izvajala svoje večkrat tudi samovoljne težnje za lastno uveljavljanje, ampak se razširi vloga problema na širšo plat človekovega življenjskega udejstvovanja: pa bodisi v osnovni organizaciji ZK ali pa in vita privata. Gotovo so razmerja prav med obema načinoma življenja, njuni pogoji različni, toda prav v širšem obsegu razpravljanja o tem načinu življenja oziroma udejstvovanju ne smemo, niti ne moremo pričakovati najsplošnejšega odziva pri negativnih težnjah, posamezniku ali grupi.

V sociologiji nam je dobro znan primer DVOJNEGA OBRAZA, ki odseva večkrat dve nasprotujoči stendenci posameznika ali določene skupine, ki po eni strani zahteva glede na svojo idejno-idealno shemo in potrebo nekakšno sopravico v spremenjanju političnih, družbenih, ekonomskih, socio-loskih... zakonitosti, in to tako, da se ne vključuje niti v obstoječe ustaljene zakonitosti naše družbe sploh. Po drugi strani pa se hoče vključevati potem kot enakopravni ali celo močnejši organ v določeno institucijo. Kaj se gre torej takšen posameznik ali takšna posamezna grupa? Igra vlogo dvornega norca s tem, da se vključuje v določene institucije in obenem prav tem institucijam očita, da je premalo razvita in s tem tudi opravičena, odgovorna, naprednja in jo navadno diskvalificira kot neuporabno. Takšen posameznik živi po mojem v strasti iluziji med upravo vseh, med stališči večine in med svojo koristjo, na katero računa tako, da bo nekako že sod zadač pretentil določen fo-

S. E. X.

S. E. X.

S. E. X.

rati odmakniti nagrobo ploščo z naslovom S. E. X., da bi pokukali v zamišljeni čas božanske ljubezni in olimpijskih orgij Erosa in njegovih podložnikov in vsekakor bi moral govoriti o Erosu, a ne o seksu, ker le-ta nima nobene zveze z Erosom.

Bilo bi zaman in težko blediti za vzroki, ker bi pogosto padali v težave, iz kakršnih se je sam Odisej na svojem popotovanju s težavo izkopaval. Ker pa je danes Odisejev malo, bi kakršniki pogovor o morali npr. ljubezni, ljubezenskih odnosov in zapletljajev, ki bi nas odvedli v vode današnjega seksa, bit nezaželen.

Pa vendar, v tem je razlika in zakaj govoriti o seksu danes, ko zelo dobro vemo, da ne moremo preskočiti ovir našega omejenega dojemanja o tistim, za čimer stoji večstoletni molk, zid licemerstva, ustvarjen s protinavnim učenjem, naš mesčanski, malomečanski, fevdalni, naš zgodovinski »jaz«. Medtem ko se je moški antike sprehajal po peristilu svojih idolov lepote in ljubil lepe sužnje v svoji spalnici in v mestnih parkih (spomnimo se Pesmi nad pesmimi), je moški srednjega veka ljubil žene svojega gospodarja, seveda na skrivaj (ker ta vek ni po svoji veselosti v ničemer zaostal za vsemi drugimi vekti).

Današnji moški se sprehaja po peristilu pornografskih lepakov, napiše s »zelo smel« literaturo; tudi film in gledališče sta dala svoj obol restavriranju seksa v naš vsakodnevni »meni«. Tehnički napredek, gospodarska

nihče pa niti ne pomisli, da bi poiskal stare vzore in se vprašal: kaj pa je ta novodobni moški dobil v zamenjavo za svoje sužnjice, za svoje peristile, za svoje olimpske gostje; s čim naj okrasiti svojo hišno akropolo?

Pornografija je tisto, kar se mu nudi, čeprav zveni to še tako paradoksalno, kajti pornografija je lažna podlaga za vse tisto nagonsko, kar mu je odtegnjeno, vse tisto razbrzdano in nedoumljivo. In tako postane pornografija nosilec erotičnosti in edina erotična hrana. Erotike ali sekса v tem ni, ker je to pač nekaj drugega, nekaj, o čemer se tudi drugače piše, in nekaj, kar nas privlači na povsem drugačen način. Tako se dejansko vse začenja in končuje na teusu, obujanju fantazije v nasprotнем smislu od želenega.

Kako bi razjasnili upor mladih, ki pogosto gredo v skrajnosti, da bi izrazili vso svojo odvratnost proti konvencionalnosti kjerkoli, posebno pa še na področju seksa, tega prijubljenega imena za prav vse. Kajti na ta način vstopa seks v njihovo življenje takšen, kakršen pride, in še preden so se odločili, da ga sprejmejo, so že popolnoma pod njegovo oblastjo. Pogost omenjane orgije, nude parties, »hauzbale« vseh vrst —, mar ne izvirajo iz istih iskanj za lastnim idealom v družbi, v ljubezni, v odnosih med spoloma, v iskanju ravnotežja, morda v iskanju bistva naslova na starem sarkofagu:

Po Studentiskem listu.

rum, zabrisal oči vsem in se napadno proglaši za mučenca. A ne nastopi jačno, čuti se prema močnega. DVOJNI OBRAZ jačnost samo aktivira in jo razburi. S tem se pa mora opredeliti enostransko politično, zagovarjati mora svoja stališča (morda celo z izgovorom, da to počenja v okviru vseh), tako aktivira neko publiko, jo zbeha. Ali pa se za snoje stališče sploh boriti? Povedal sem, da se svetohilinsko skrije pod okrilje vseh in sod zadač formuliра svoje menje oziroma zastopa svoje koristi. To seveda nobenem primeru ne pomeni demokracije, še manj kakršnoki preperjanje izhodišč iz teorije in prakse. DVOJNI OBRAZ je zato kakor maska, ka-

tere ena polovica je samozadovoljna, nekritična in hvalisava in druga polovica zgrbančena, potuhnjena in kot polip nevarna. Prvi del obraza vedno sočasno potrujuje pravilnost ali nepravilnost v nekem forumu, instituciji, v nekem podjetju... prizava integralne zakonitosti samoupravljanja, ploska demokratizaciji človeških in proizvodnih odnosov v socializmu pri nas, toda kasneje, ko se mu zazdi, da je prišel njegov čas, udari spremno nad zadaj, skuša mučeniško prikazati vse tiste slabe strani, ki so nujno nastale (predvidoma ali nepredvidoma) v nekem forumu, instituciji. Gotovo je iniciator razvojnosti, zbegnosti v takšni instituciji ali na forumu, kjer deluje ali kjer so nemočen uveljavlja kakor nekakšna siva eminencia. Nemočen je zato, ker si sam pravzaprav ne upa priti na dan z odkrito besedo, uveljavlja pa se najčešče zato, ker skuša potisniti v ospredje ljudi, ki jih je nekako pridobil zase in jih aktiviral. Je torej siva eminencia, je DVOJNI OBRAZ nekega posameznika in grupe.

A poiskati moramo tudi pogoje in ozroke nastanka in delovanja Dvojnega obraza: v odgovornosti posameznika in skupine. Ko se ta dva prek organizacij vključita v širše družbene tokove, odkrivata Dvojni obraz in že s tem preprečujejo njevo širše delovanje, njegovo zasebništvo in zahrbitnost.

France Bori

S. E. X.

Odvojnjem obrazu ali o odgovornosti

PROSIMO, PORAVNAJTE NA
ROČNINO PO POLOŽNICI (ZA
STUDENTE 7.00 N DIN, ZA DI-
JAKE 5.00 N DIN) DO 31. JA-
NUARJA, ČE NE, BOMO ZARA-
CUNAVALI OPOMINE.

KDAJ SPET AFIRMACIJA ZA JUGOSLOVANSKO NOGOMETNO REPREZENTANCO

„Inozemci“ z našim državnim grbom

Nobenega dvoma ni več: najboljši jugoslovanski nogometni »izbranci« so v zadnjem času zapravili še tisti delež ugleda, ki so ga imeli doslej. S srečanjem v Sofiji (ki se je tako klavrnno končalo) je naša nogometna reprezentanca zaključila letošnji tekmovalni koledar 1966. Od devetih tekem je Jugoslavija trikrat zmagala (Madžarska, ČSSR in Izrael) enkrat je igrala neodločeno (Švedska) in kar petkrat klonila (Anglija, Zah. Nemčija, ZSSR in dvakrat proti Bolgariji).

Ce bi ocenjevali nastope naše reprezentance povsem s športnega vidika, njena bilanca prav gotovo ni vredna zavidenja, še manj: zagotovo lahko trdimo, da je zelo slaba, nezadovoljiva. Prav zaradi tega lahko računamo na evropski jakostni lestvici še en korak nazaj. V lanskoletni anketi francoškega športnega časopisa France football smo bili Jugoslovani na 13. mestu, ki ga pa v letošnjem letu zanesljivo ne bomo obdržali.

All smo zaslužili boljše mesto?

Po pravici povedano — ne. Nismo sodelovali na svetovnem prvenstvu v Angliji, na gostovanju smo premagali samo nerenomirane Izraelce, Bolgari so nas premagali doma in na tujem, izgubili smo z finalistom svetovnega prvenstva itn.

Ena stran medalje je, kako bodo naše (neuspene) ocenjevali drugi, druga stran pa je, kako bomo letošnjo reprezentančno nogometno bilanco ocenili sami. Priznati moramo, da je bila letošnja sezona mnogo bolj porazna kot kdajkoli: In zakaj?

— razprodali smo staro, medtem ko še niti približno nismo dobili nove reprezentance;

— zadnja leta smo jemali nogometno reprezentanco kot nekakšno formalnost, kot nepotrebitno zlo, namesto da bi jo ocenili z najvišjim tekmovalnim dosežkom;

— pomirili smo se z neborbenostjo in neuigranostjo večjega števila reprezentantov, nekaterim pa smo izkazali zaupanje, četudi tega niso zaslužili;

— med reprezentanti smo nehote odpravili vsako obliko discipline na igrišču in izven njega;

— popolnoma smo zabilis zanimal-

nje gledalcev za mednarodna srečanja naše nogometne reprezentance v letu 1966, saj so bila zaradi slabe igre slabše obiskana kot tekme klubskih ekip drugorazredne kakovosti;

— navsezadnjne pa smo dopustili, da se meri nivo našega vrhunskega nogometa izključno z denarjem, itn. itn.

Toda časi se hitro spreminjajo in letošnja obupna bilanca v mednarodni arenih je sprožila val nezadovoljstva in protestov. Olje na ogenj je pred nedavnim prilil še Soškič, ki je prišel v Beograd po nevesto, tamkajšnjim časnikarjem pa je izjavil, da bodo vsi ki nastopajo v Zahodni Nemčiji radi igrali za državno reprezentanco, če bodo poklicani.

In kdo so vsi ti, ki igrajo za devize v Zahodni Nemčiji? Na izbiro bi imeli skoraj kar dve reprezentanci:

■ A. — Soškič, Durkovič, Jusuli, Perušič, Vasovič, Popovič, Z. Čebinac, Sekularac, Galič, Kovačević in Skoblar.

■ B. — Radenkovič, Šikič, Miladinovič, Bena, Nikolič, Ivoš, Ankovič, Mujič, Pavlič, Naumovič, Banovič.

Na NZJ v Beogradu so se končno vdali v usodo in se načelno strinjali, da bodo odslej poklicali v dres z državnim grbom na prsih tudi igralci, ki nastopajo na tujem. V poštev bi

seveda prišli še domači igralci, tako da bi lahko novi zvezni kapelan, ki ga še vedno iščejo, sestavljal izvrstno ekipo. Prepričani smo, da bi se pred vsem tuji potrudili, da je kaj, saj bi se jim z morebitnim uspehom v naši reprezentanci dvignila cena, na tujem bi veljali še več kot sedaj.

Selitev kakovostnih igralcev bo iz leta v leto večja in česa takega si ne

morejo privoščiti niti Brazilei, kjer je talentov, kot listja in trave, ne pa pri nas, ki imamo skromno število profesionalcev. Kot vemo se tujih igralcev niso branili niti Zahodni Nemci, ki so drugi na svetu. Podobna je praksa še v nekaterih drugih državah, nekatere pa bodo morale slej ali prej ravnati s »prebežniki«.

Janez Uječić

DANILO ŠKOFIČ: ADIO (Nagrada Mestnega sveta mesta Maribor na razstavi novinarski fotografije. Posnetek je sprejel največ glasov od obiskovalcev.)

Bruci in športna tekmovanja

Tudi v šolskem letu 1966-67 so bruci najprej pomerili svoje moći v športu. Tokrat so se v okviru brucovskih prireditev srečali najprej v malem nogometu, potem pa še v odborki. Vsa srečanja so bila zanimiva, gledalcev in tekmovalcev pa je bilo največ pri nogometu.

Pa poglejmo kako se je končalo tekmovanje v malem nogometu. Prijavile so se vse tri mariborske višje šole ter tudi vse nastopile, ene z večjimi, druge z manjšim uspehom. V finalni del tekmovanja so se uvrstile naslednje šole: VAŠ, PA in VTŠ. Rezultati finalnega dela tekmovanja pa so bili naslednji: VAŠ — PA 3:3,

VTŠ — VSS 5:0 in PA — VTŠ 2:6. VTŠ je torej v malem nogometu zmagala brez večjih težav, drugo mesto je zaradi boljše razlike v golih pripadlo PA, tretje mesto pa je zasedla VAS. V tolažilni skupini je zmagala VSS ter tako osvojila četrto mesto, peto mesto je osvojila VEKS, medtem ko je tokrat na koncu lestvice ostala VPŠ.

V odborki je bila slika povsem drugačna od tiste v nogometu. Na tekmovanju je sodelovala le polovica mariborskih višjih šol, in sicer so sodelovale VTŠ, VAŠ in VEKS. Iz neznanih vzrokov pa se tekmovanja niso udeležile VSS, VPŠ in PA. V od-

bojki so nastopajoče ekipe dosegle naslednje rezultate: VAŠ — VTŠ 2:0, VEKS — VAŠ 2:0 in VTŠ — VEKS 0:2. Prvo mesto so osvojili študentje VEKS pred VAŠ in VTŠ.

Za konec bi veljalo omeniti, da se na mariborske višje šole letos niso vpisali samo študentje, ampak tudi študentke, ki pa letos v okviru brucovskih prireditev niso tekmovalle, čeprav so bili pogoji za namizni tenis, šah in morda še kaj, zelo ugodni.

Anton Gider

Ekipno prvenstvo mariborskih višjih šol v namiznem tenisu

ZVZ v Mariboru je pred kratkim organizirala že tradicionalno tekmovanje mariborskih višjih šol v namiznem tenisu. Prvenstvo je tokrat potekalo v nekoliko drugačni luči, saj je VTŠ letos povsem zastajila in zasedla zadnje mesto. Lani je VTŠ zmagala brez konkurenčne, letos pa so jo premagali prav vsi nasprotniki. In če se še povprašamo po vročku, je odgovor samo eden: VTŠ je nastopila v novi postavi. Vse priznanje pa zasluži VAŠ, ki je premagala vse svoje nasprotnike. Doseženi so bili naslednji rezultati: VAŠ — VSS 3:1, VTŠ — VAŠ 1:3, VEKS — VAS 1:3, VTŠ — VEKS 1:3, VTŠ — VSS 0:3 in VEKS — VSS 0:3. Prvo mesto na turnirju je zasedla VAŠ v postavi Zevnik, Lipelj, drugo mesto je prišlo VSS (Notesberg, Sevčnik), tretje mesto je zasedla VEKS (Dermota, Božič) in na četrtem mestu je pristala VTŠ (Verovnik, Gal).

Anton Gider

DRAGISA MODRINJAK: BEG PRED 35 (Nagrajeni posnetek na razstavi novinarske fotografije, 1966 v skupini šport)

Novoletna jelka

Povsod je vladalo pravo novoletno vzdusje. V mestnem parku so postavili orjaško novoletno jelko, ki je prav gotovo merila najmanj osem metrov v višino. Bila je zares sedmočudo tega sveta; dekorirana je bila s krasnimi lampiončki, vmes pa so se bleščali okraski iz srebrnega papirja. Ljudje so jih ogledovali in se kar niso mogli načuditi, da je kaj takšnega mogoče ustvariti. »Genialno delo človeškega duha« so govorili Profesor Dlaka, ki je bil tudi eden kroničnih občudovalev omenjene umetnine, pa je zadovoljno kimal: »Da, da, izredno zanimiv fenomen.«

Bilo je menda tri dni pred novim letom, ko se je profesor v poznih večernih urah odpravil k sedmemu čudu, da si ga pred spanjem še enkrat ogleda. Trg je bil že prazen in profesor je lahko nemoteno užival. Toda, nenačoma je na veliki veji umetnine opazil človeško postavo. Stepił je bliže in zaklical: »Hej, vi tam gori!«

— Da? Zelite prosim? — je odgovoril zaspan moški glas.

— Kaj pa počnete na drevesu?

— Kaj pa naj bi počel? Odpravljam se spati kot vidite.

— Človek boži, pa menda ne mislite spati tam gori!?

— Zakaj pa ne, saj je tukaj prav prijetno.

— Ze mogoče, toda ljudje vendar ne spijo na drevesih, vsaj danes ne več. Razen če... Ali morda nimate kje spati?

— Seveda imam. Lahko bi na primer spal doma. Cemu pa to sprašujete?

— Ah, kar tako.

— Ali vi nimate kje spati?

— Kaj si pa mislite, človek! Domam najmanj dve postelji. Zakaj pa vas to zanima?

— Nič, nič. Le misil sem, da nimate kje spati.

Profesor je bil zaprepaščen. Ni mogel razumeti, da je takšen primer sploh mogoče. Gledal je postavo na veji in razmišljal.

— Pa se ne bojite, da bi padli dol — je dejal iznenada.

— Nimam se česa batiti, sedaj se bom privezel.

— Na čem boste spali?

— Vsekakor na veji. Kje pa naj bi po vašem?

— Pa se res ne bojite, da bi padli dol?

— Ce vam pa pravim, da se bom privezel. Zakaj bi se torej bal?

— Zanimivo — je dejal profesor sam pri sebi in zaprl oči, da bi lažje razmišljal.

— Kaj ste rekli?

— Pravim: zanimivo!

— Kako? Cemu pa naj bi bilo to zanimivo. Pa ja ne zato, ker bom spal na drevesu?

— Ne, ne. Ne zato. Zanimivo je, da se ne bojite pada.

— Kolikokrat naj vam še povem, da se bom privezel! Vrv je močna in nimam se česa batiti.

— Koliko ste pa starci?

— Čez dva meseca jih bom imel štiriinpetdeset. Zakaj pa sprašujete, ste morda statistik?

— Ne. Po čem pa sklepate, da bi lahko bil statistik?

— Po vaših vprašanjih.

Profesor se je spet zamislil. Ni in ni mogel razumeti. Gledal je človeka, potem drevo, pa spet človeka, da bi iz končno je rekel:

— Poslušajte!

— Da?

— Povejte mi no, zakaj ste se spravili prav na to novoletno drevesce?

— Da bi me videlo čimveč ljudi.

— Cemu vas pa morajo videti ljudje?

— To spada k mojemu poklicu.

— Človek, ne šalite se z menoj! Kaj pa ste po poklicu?

— Reklamni agent podjetja »Vrto-spals«. Izdelujemo spalne praške in tablete proti vrzoglavici. Pa lahko noč in srečno novo leto...

Bojan Kavčič

Nepotrebna kritika

Ena izmed največjih nesreč na svetu je prav gočova ta, da imajo ljudje jezik. Jeziki kot takl se niso napačni, samo da jih ljudje uporabljajo tam, kjer jih najmanj sribi. Uporabljajo jih za obiranje. Obiranje ob vsakem letnem času in ob vsaki uri. Strokovno pravimo temu kritika. Naj bo ta kritika takšna ali drugačna, dejstvo je, da je po navadi brez koristi. Če torej nekaj ni koristno, potem tudi ni potrebno. Brez dvoma. Toda kritika je zdrava. Zdrava zaradi tega, ker jo boš skupil in ti bodo dokazali star pregor: »MOLK JE ZLATO!« Če človek kritizira, uporabi energijo, ki bi jo lahko bolj koristno vložil. Spomemujmo se. DELAJMO in bodimo TIHO. Nikogar ne kritizirajmo, nihče ne bo ničesar krič in na Zemlji bo RAJ.

A. D.

SAMOTA

Le komu naj povem to trpko radost,

da še živim,
In kam naj grem sedaj,
ko je črnolasta deklica

rekla lahko noč.

Tiho zrem v mrak
kot mlin, ta stari,
ki nem v noč preži.
Nekč je klopotal,
tih je zdaj

že zdavnaj je obeta.

List ovel brez šuma
padel je v mrak,
ptica dolgorila
nestišno reže zrak.

Odhajam s čudno radostjo,
da še živim.

Franc Horvat

SMEH IZ SOLSKIH KLOPI

Mieka je šla iz šole; na poli jo je ves čas spremljal neznanec, ki je venomer govoril: »Gospodina, samo eno besedo mi recite, pa bom najsrcenejši človek!« Mieka se je končno obrnila in jezno rekla: »Edak,«

Zelo raztresen, a resen profesor je na začetku ure spraševanja poklical štiri dijake iz prve klopi k tabli. Cez nekaj časa, ko je vpisal neno snov v dnevnik, je pogledal po razredu, po kazal na prvo klop in vprašal: »Ali ti štirje spričajo?«

Slavka Skrban

katedra

MARIBORSKIH STUDENTOV

IZDAJA ZVEZA STUDENTOV JUGOSLAVIJE, ODBOR VISOKOŠOLSKIH ZAVODOV V MARIBORU

LIST UREJJA UREDNIŠKI ODBOR:

OLGA ČERIČ, MARTIN PRASNIČKI, ANTON BODLEK, BOJAN KAVČIČ, TONE PARTLIJC IN SLAVKO PUKL GLAVNI IN ODGOVORNJI UREDNIK:

SLAVKO PUKL SEKRETAR UREDNIŠTVA: ERVIN HARTMAN

UREDNIŠTVO IN UPRAVA SLOVENSKA 5 TELEFON 22 004

CENA IZVODA 50 PAR NENAROČENIH ROKOPISOV IN SLIK NE VRĀCAMO TISK: CASOPISNO PODJETJE MARIBORSKI TISK

METERJA:
FRANC KOLARIĆ
FRANC UNGER

Novo leto

Maribor 1966. Pred koncem starega leta smo prišli na dober glass, ki naj nam bo spodbuda pri delu za napredok našega lepega obdravskega mesta pod zelenim Poltorjem. Za osakdoneono obiranje po vogalih se bo že kaj našlo. Brez skrbi. Tako živimo iz dneva v dan. Berenio naš domaći Večer, v katerem najdemo vse (ne)mogoče, med ostalim tudi takšne (inozemcke) reklamne oglase: »S tem odrezkom dobite 10 odstotkov popusta.« NAVALI NARODE SLOVENSKI Trst in Graz.

Spodaj je navadno še pripis: »Strežemo o slovenščini.« Tej zadnji (slovenščini namreč) je bilo posoečeno mnogo lepih besed v Delu. Za spremembo in oddih si raje kupite TT, kjer boste našli mnogo gole kulturne. Tako boste načlane pozabili na naše (komunalne) probleme. Teh pri nas ne more zmanjkati, ker se teorija in praksa neprestano razhajata. Kaj hočemo, napredok je boj antagonizmov.

Nasi dialogi postajajo vedno bolj brezkompromisni, zaradi česar so naši razgledi za bodačnost upa polni. Vsi upamo, da bo naš NK Maribor končno prišel v progo ligi in ga bomo večkrat videli na televizijskih izplačalih njen program s kakšno dobro odigrano tekmo. Ob nedeljah z vso pozornosjo prisluhnemo jeltonu, da slišimo kakšen star vic. Popoldan in zoečer se srečujemo v naših javnih lokalih, kjer s kozarcem v roki krilicno in objektivno ocenjujemo našo stoarnost brez partikularističnih teženj. Mogče sem o tem kraklem zapisu osakdanjega življenja koga izpustil (nehote), nisem pa pozabil, da se bliža novo leto 1962. Seveda se bomo za Silvestrov večer osiše po posebno prípravili. Ne sicer po naših željih (nečinoma), ampak po svojih močeh (materialnih). Nekateri se bodo osaj enkrat pošteno o ogledalo pogledali, ker med letom nimajo ča-

sa. Drugi si bodo skušali umiti glavo, ko imajo že toliko masla na njej. Tretji se bodo obvezno oblekli v nove obleke, ker obleka dela človeka. Tako »goliš niso edno »prav« ljudje. Boljše polovice... bolje da sploh ne pričenem, ker hočemo biti ose prvorazredne in brezhidne. Tako je prav! Pokažimo, kaj imamo, in poudarimo tisto, kar se izplača, pa četudi samo za nekaj ur. Reklama je ne samo zaželen, ampak tudi nujno potreben sredstvo za prisajanje novega tržišča. To se bozalo, mazalo, šminkalo in pudralo, da bodo de-narnice postale rdeče od sramu, ko se bo zmanjšal njih volumen na minimum.

Tako, sedaj smo se pripravili. Tudi v lokalih, kjer smo med letom kleli prestane jedi, niso držali. Počasi in sigurno se daleč pride ali pa osaj do doma, kjer bomo stekali in kleli žegnano vino (in še kaj drugega). Seveda ne bomo pozabili obirati tistih, ki so z nami praznovali, ker bodo oni nas tudi obirali. Prišel bo 2. 1. 1962 in življenje se bo ornito na svoj stari tir z novim datumom. Ostali bodo spomini, ki bodo pestrili naše osakdanje življence.

T. D.

MAJKA

Domovina, kot vse dobre majke, svoji deci baja tudi bajke.

SAMO LJUDJE SMO

Ko prikoplje človek se do položaja, se oklepa krčevito ga do kraja.

ČAS BEŽI...

Cas beži, ljudje se pri delu starajo. Eni krepko delajo, pri tem omagajo, drugi za delo preveč ne marajo in raje denar v banke nalagajo.

PREDPISI

Ti predpisi, ki pritekajo kol reka, bodo utopili zdravega človeka.

AFORIZMI

Samo preproste misli so bogate.

Ljudje smo kot pajki. Vsak plete mrežo — za drugega.

Problemi se porajajo tam, kjer ni ljudi.

Obrekovanje je vir zdravja.

Prazno slamo mlatimo pri nas z jezik.

Tuje grehe gledamo vedno pod lupu.

Maščevanje je znak plitkosti.

Laž ima kratke roke, toda dolge prste.

Znaga je kot vodnjak, iz katerega se ne da zajemati.

A. D.

Aforizmi srbskih satirikov

V globokem kesanju se grešniki raje posipljejo z zaslugami kot s pepelom.

Rastko Zakić

Kritiki pogosto s povečevalnim steklom gledajo tuje napake in — sebe.

Šandor Bogdanfi

Ljubi svojega bližnjega, če je tvoj nadrejeni. Vse druge ljubezni so infektivne.

Sest dni počivaj, sedmi dan pa se posveti kritiki delomrništva.

Vaska Jukić-Marjanović

Ahilova peta je pri mnogih — v glavi.

*

Mesar je vedno mesar, razen če ubije bika pred stotisočljavo množico. V tem primeru je — torador.

*

Telefonski imenik se v rokah ljudozerca spremeni v — jedilni list.

*

Samokritična riba je pripravljena pogolniti trnek brez vabe.

Milovan Ilić

*

Tudi ježa lahko zajahaš, če mu prej obriješ igle.

Z. Bogdanović

*

Naši trgovci so veliki kavalirji; brž ko pada blagu cena, takoj priskočijo in jo spet dvignejo.

*

Uslužbenke delimo na lepe in — brezposelne.

Z. Marković

*

Pravica je močnejša od krivice, ne pa tudi od zvez in poznavstev.

Miodrag Todorović

*

Življenje piše romane — književniki pa konferirajo.

Šandor Bogdanfi

*

Vsevednež ima vse v malem prstu, ničesar v glavi.

Lazo Goluža

*

Neprevidni šoferji, ne skrbite! Bog ni birokrat, saj sprejema stranke non-stop!

R. Tasić

*

Snob je fenomen, ki ima o vsem mnenje — samo ne svojega.

Lazo Goluža

*

Moj oče mi neprestano zatrjuje, da sem njegov sin, jaz pa pravim, da sem proizvod družbenih odnosov. To sem se naučil v večerni politični šoli.

Miodrag Todorović

*

En festival, dva skladatelja, tri nagrade — širje plagiati.

*

Če hočete dobiti eno tekmo, potrebujete dve stativi, tri funkcionarje in štiri milijone.

*

Kak šef lahko v dveh podjetjih zagreši tri poneverbe, pa bo kljub temu tudi četrти šef.

Dorde Fišer

Zivljenje je tako dolgo, da lahko človek napravi mnogo napak, in tako kratko, da lahko malokatero popravi.

Petar Jović

Ne trepljajte Malega človeka preveč sočutno po ramenih. Tako je slaboten, da bi ga lahko ubili!

Zvonimir Drvar

Vrana vrani plače ne izkljuje!

Dandanes se dogaja, da prejme marsikak ateist stanovanje in avto od kakega boga.

Šandor Bogdanfi

Amatersko gledališče v peku ni edini prostor, kjer vloge anđelov igrajo hudiči.

Milovan Ilić

Polž je dokaz, da pridejo slinavei hitro do stanovanja.

Na tekmovanju popevkarjev je elektronski mozeg kot predsednik strokovne žirije podelil prvo nagrado — mikrofonu.

Zoran Bogdanović

Bil je srečen človek: povabil ga je kamion, poln štiriperesne detelje.

Slaven človek uporablja namesto ogledala — televizor.

Milovan Ilić

GOLA RESNICA

V pomanjkanju gole resnice je dober tudi strip-tease.

Po zaslugu statistike sem izvedel, da je vsaka četrtič resnica — laž.

Gole resnice ne moremo razglasiti za pornografijo.

Resnica je lepša od najlepše ženske. Zato ni čudno, da mnogi pred njo izgubijo pamet in samozavest.

Mnogi ljubijo golo resnico samo zato, ker je gola.

Milovan Ilić

Prevod: Dušan Mevlja

Spoštovani tovariši, malomeščani!
Ljubim in cenim vsa bitja
človeška in mila.

Toda vašim umazanim jezikom
odkrito vzklikam:
Naj vas jaše kobila!

Prevod: Dušan Mevlja

APEL

Spoštovani tovariši, malomeščani,
ki se zaradi mojega sladkega
vznemirjate, dajte,
vzemite še vi malo sladkorja
in si z njim svoje življenje
posladkajte!

Marko Žekić

ZAPRI OČI

Če te kak problem leži,
kar lepo zapri oči!
Kaj premislja še, neroda,
taka je v svetu moda.

Prevod: Dušan Mevlja

Spoštovani tovariši, malomeščani!
Moje srce in ključavnica

— to ni isto,

Dobro vem, čeprav bi se trudil,
da bi bil angel,
za vas bom vedno samo
Mefisto!

Miodrag Todorović

VEČNA MLADOST

Nekateri ljudje do visoke starosti
ponavljajo napake iz rane mladosti.

BREZ SKRBI

Naj vas nikar skrbi ne morijo,
saj vam na konkretna vprašanja
vedno konkretno odgovorijo.

TRAVA

Na stadionih raste čudovita trava,
nas pa zanima, čemu je na tekmah
tako malo golov,
vseeno nam je, če je na travnikih
vedno manj krov in volov.

Pred novim letom

Novoletni prazniki so tista plati človekovega udejstvovanja, ki nas najbolj razburijo in nas z enim samim naskokom prevzamejo. Če bi novoletni prazniki trajali celo leto, bi prav gotovo ne prišlo do nobene vojne. Kdo se ne bi spomnil svojega prvega silvestrovana, pa čeprav je bilo to moroda že pred 80. leti. Ah silvestrovane... To je vir upanja in sreče na svetu. Mestne ulice so okrašene z raznebarnimi svečilkami in sreca poganjajo kri po telesu v nekem posebnem ritmu. Čudovito polni lokalci so simbol človeške zanesenosti in razigranosti. Pari, ki se objemajo na plešišču, pozabljajo na vse majhne in velike problemke in probleme našega planeta. Vse tiste majhne igre in igrice, vsa tista pozornost in ljubezen nas spominja na prejšnje novo leto. »Srečno novo leto in uspehov še nešteto,« želimo prijateljem in znancem, da sorodnikov ne omenjam. »Večjih kakor prejšnje leto,« želimo sami sebi.

Moti se tisti, ki misli, da so dijaki drugačni od ostalih ljudi. Prav tako kakor drugim se tudi njim razvynomajo srca, prav tako kakor drugi tudi oni zrejo polni polni pričakovanja v novo leto. Toda kljub temu je v dijaškem silvestrovjanju nekaj izjemnega, nekaj, česar ne razumemo. Prav to skrivnost smo poizkušali razvozlati, ko smo se odpravili na mariborsko

prvo gimnazijo. Vzdružje na hodnikih stare šole je bilo nepopisno, zato ga ne bomo poizkušali opisati.

Iz nekega razreda je pridrvela gruča dijakov in dijakinj. Med njimi je bila tudi postavna blondinka, ki se nam je zdela še najprimernejša za proučevanje dijaških posebsti ob novoletnih praznikih.

— Slišah smo, da na prvi gimnaziji bo praznovanje novega leta. Ali te je to dejstvo kaj prizadelo?

— Prizadelo me sicer ni pregloboko, toda preseneča me to, da imajo na drugih šolah kljub vsemu praznovanje. Mislim, da počenjajo druge prav takšne »nespodobnosti« kot mi, pa jim ne odvzamejo te zabave.

— Kje misliš preživeti praznike?

— Silvestrovna kom doma s starši. Moja mama pravi, da je to družinski praznik in da moramo biti vsaj enkrat na leto skupaj.

— Kje bi najraje pričakala Novo leto, če bi bilo to mogoče?

— Na ladji na Sredozemskem morju.

— Ali bereš Katedro?

— Ne, ker na šoli nisem zasledila še nobenega izvoda.

— Ali boš kupila novoletno številko Katedre?

— Vsekakor.

— Bi hotela komu preko Katedre sporočiti novoletne čestitke?

— Da, uredništvo. Želim jim srečno novo leto in da bi se kakšen izvod Katedre pojavil tudi na prvi gimnaziji.

— Tudi mi smo zaželegli simpatični Dunji Brezovar mnogo sreče v novem letu in se odpravili naprej.

V gruči pri vratih stranišča (odpravili so se v notranjost tega ambinta, da pokadijo po eno cigareto) smo zapazili vitkega rdečelascu.

— Ali misliš, da je v Mariboru premo novoletnih prireditev?

— Mnenja sem, da je tovrsnih prireditev v našem mestu premalo; predvsem bi morali bolj poskrbeti za mladino. Tako pa smo dijaki prisiljeni, da si pomagamo sami, — je odgovoril maturant Zoran Razboršek.

— Ali rad plešeš?

— Plešem sicer zelo rad, toda žal mi primanjkuje rutine.

— Si pozimi romantičen?

— Da, zima me vedno bolj preseča.

— Jaz sem pozimi zmeraj romantičen — je dejata Vera Tratnik, ki smo jo srečali na drugem koncu hodnika.

— Pozimi sem zmeraj tako raztresena. Nič mi prav ne uspeva. Da, da! Novo leto je pač zmeraj pozimi.

Njena zgovornost nas je dobesedno razočarila.

— Misliš, da so mini krila prinesla tudi zimo? — smo se hitro znašli.

— Zakaj pa ne, saj so moderne tudi debele in vzorčaste volnene nogavice.

— Kakšno glasbo imaš najraje?

— Angleške beat-ansamble, posebno pa mi ugađa izredni pevec Donovan.

Hvala Jepa Vera in srečno novo leto.

Mimo nas je zavila skupina dijakov in se zapodila po stopnicah navzdol. Vrata so loptala in mladi ljudje so se spravljali nad omarice za čevlje. Bilo je že konec pouka.

Bilu nas se je na steno naslanjal aško Gorazd in si oboval čevlje.

— Kje boš na ti silvestrov!

— S prijatelji smo se domenili, da bomo novo leto dočakali pri enem izmed njih.

— Ali bi šel na koncert, če bi Beatlesi gostovali v Maribor za silvestrov!

— Mislim, da bi jih šel poslušat.

— Kakšne so tvoje novoletne želje?

— Želim si, da bi srečno opravil maturino in da bi naslednje novo leto dočakal kot študent.

Tako! Ostali smo sami. Hodniki so prazni in v poslopiju je tako ticho, kakor da ib nikdar nihče ne stopil vanj. »Vsako noč je novo leto.« Ali ste gledali ta film?

Millivoj Sklepš

Zakaj neresnost pri mladinskih urah?

14. decembra 1966 je bila na gimnaziji in učiteljsču v Murski Soboti delovna konferenca ZMS. Delo konference je bilo plodno in je potekala v duhu gesla, ki so si ga mladinci izbrali za motto konference: Kjer je volja, tam je pot.

Mladina je v svojih diskusijah kritično ocenila svoje delo v preteklem obdobju. Tako so na konferenci ponovno ugotvili, da imajo dijaki slab ednos do učenja. To je potrdil tudi učni uspeh ob koncu prve redovalne konference, ki je zlasti zaskrbiljavč v pedagoških oddelkih gimnazije. Mladinci so sklenili, da naj mladinska organizacija v prihodnje več skrbib posveti izboljšanju učnega uspeha.

razredna in mladinska vodstva pa najbodo v prihodnje morali biti bolj samoiniciativni, in tako se bo tudi kvaliteta mladinskih ur dvignila.

Mladinci si naj za mladinske ure ustavijo kvalitetne programe, kajti v tem primeru se ne bo več dogajalo, da bi razredniki pri mladinskih urah poučevali svoj predmet.

Marksistični krožek, ki je lani zelo uspešno deloval na obeh šolah, bo ponovno pričel z delom. Med mladimi je letos za ta krožek precej zanimanja, ki ga je prav gotovo spodbudil uspeh lanskega marksističnega krožka, ko so se dijaki v obisku razgovarali seznanjali z aktualnimi problemi v svetu.

Na konferenci smo govorili tudi o kulturnem življenju mladine. Učiteljičče in gimnazija imata svoje MKUD, ki je v letošnjem letu precej delovno. Manjka ni tudi kritičnih pripomb na račun tistih športnikov, ki s slabim učnim uspehom ne dajejo vzgleda dobrega športnika.

Konferenco so mladinci in mladinke zaključili s sklepom, da naj v prihodnje aktivnost vseh mladincov odseva pri delu v razredu, športnem in kulturnoumetniškem društvu in v ostalih sekcijah, da naj bo ta aktivnost prisotna med mladimi neenkrno in ne le na sestankih.

M. Frankovič

ŽELJA: ZM zares organizacija mladih!

SS je samoupravni organ na šoli, skrbi za upehe pri učnem delu, rešuje socialno-ekonomski vprašanja mladine, skrbi za družabno življenje na šoli in za prijateljske medsebojne odnose. Vse te probleme rešuje na rednih sestankih odbora SS, ki so vsak mesec, po potrebi pa jih skliceemo tudi izredno. Eno izmed oblik našega dela predstavlja delo oddelkih skupnosti. To so sestanke paralelk vseh letnikov, ki so dvačrat na leto. Enkrat se zberejo dijaki s profesorji, drugič dijaki sami in rešujejo skupne probleme. Želje in skele posredujejo preko OSS profesorkemu zboru in vodstvu šole.

V lanskem šolskem letu so imeli skupne sestanke vsi letniki in poznejsi rezultati nas niso razočarali.

Razredne skupnosti imajo sestanke vseh 14 dni. Na sestankih razpravljajo dijaki o učnem uspehu, o nepraviljenem izstajanju, o pomoči posameznikom — bodisi s krožki in

individualno pri posameznih predmetih, ali o pomoči višjih letnikov nižjim, o morebitnih negativnih pojavih v razredu, o disciplini in podobno. Razredne skupnosti skrbijo tudi, da ob pomembnih kulturnih dnevnih in državnih prazničnih pripravijo razredne proslave.

Predstavniki razrednih skupnosti, predsednika MO in OSS sodelujejo na vseh učnih konferencah ter Izražajo težave in želje posameznih razredov glede na učnovzgojni proces.

Naše izvenšolsko delo je skupno z delom MO in temelji na petkovih popoldnevin, kjer najdemo vsi dijaki dovolj možnosti za pestro delo in izobraževanje v krožkih, sekcijah, društvi, prav tako pa za družabno življenje. Razredne skupnosti pripravljajo tudi literarne, glasbene in humoristične popoldnevine, s katerimi se predstavljajo vsem dijakom in profesorjem, včasih tudi s svojimi lastnimi deli.

O svojem delu vodi OSS kot tudi RS redne zapiske.

Na petkovih popoldnevinh so tudi sestanki krožkov, kot so: marksistični, matematični, biološki, šahovski, folklorni, lutkovni, sestanki sekcij in organizacij — PZ, ZKJ, PD, OZN, ŠD »Sloga«, ljudska tehnika, strelsko društvo »Djuro Salaj«, MKUD.

V lanskem šolskem letu smo vsak dan imeli petminutno oddajo po zvočniku. Želimo si spremembe, zato smo sprejeli predlog, da imamo 5- do 10-minutne oddaje trikrat tedensko.

Teme zajemajo aktualnosti v političnih dogajanjih, znanosti in tehniki, glasbi, literaturi ter filmu.

Ob večjih državnih prazničnih prirejamo s pomočjo MKUD centralne proslave poleg razrednih, ki jih organizira vsak razred zase.

Vse delo temelji na programih RS, ki jih sestavljajo razredni kolektivi individualno po ovirknem programu OSS. Sestavimo ga na osnovi skle-

pov in predlogov sestanka SS na začetku šolskega leta in na osnovi programa MO.

Kadar naletimo pri svojem delu na težave, prosimo za pomoč in nasveti tiste tovarise profesorje, ki so nam pripravljeni pomagati, zlasti pa tovariščo ravnateljico.

Vse naše delo pa preveva želja in misel, da bi jo čim bolj pripravili do dela celotni krog mladine, da bi nam uspelo to, za kar se trudi ZM, da bi postala MO organizacija mladih.

OŠ sestavljajo predstavniki vseh razredov, ki se udeležujejo teh sestankov. Na sestankih sta vedno prisotna predstavniki MO in predstavniki dijakov v svetu šole. Skupno rešujemo težave in vprašanja, ki jih postavljajo predstavniki razrednih skupnosti skupnosti.

Probleme socialno šibkih dijakov rešuje socialno-ekonomsko komisijo skupno z odborom SS.

Zdravko Kančič
Stefka Skerbec

Obrazi

ANDREJ BRVAR:

S cigaretnim dimom se je mešal vonj po jedi, ki so ostale od pravkar končane večerje. Na velikem osrednjem lestencu so ugasnil nekaj luči in tam, kamor je padal krožec njegove sence, so zaplesali prvi pari.

Sede v fotelu je opazoval, kako si je šla z roko čez čelo, si popravila šop plavih las, kako je ugasnila cigareto ob robu pepelnika, kako je preslonila ustnice ob rob kozarea in nenačoma je začutil nežnost in ljubezen, podobno kot takrat, kadar gledamo mačko, ki se umiva, ali kadar držimo v rokah mehko in toplo gmočo pasjega mladiča. Zdaj je dvignila pogled naravnost nanj, toda on je svojega pravčasno odmaknil, vendar tako, da jo je še vedno lahko gledal, ne da bi ona tega opazila. Videl je starejšega moškega, kako jo je prosil za ples, kako mu je smeje odkimala, pri tem pa ves čas pogledoval čez njegovo ramo. Zdaj, je pomisli. Počasi, kot papirnat avionček, je s pogledom zaokrožil po plesšcu, po mizah in naposlед, kakor po naključju, trčil ob njen pogled. Videl je, kako so se ji oči zasvetile, se za spoznanje zožile, se znova razprle in se potem skrile za nekim hrbotom. Zaprositi jo moraš za ples, je pomisli in stopil ob robu plesiča.

«Oprostite, se me morda še spomnите?» je tedaj zaslišal na desni. Obrnil se je in zagledal tik svojega obraza, naslonjeno na rame plesalca, žensko žarečih oči in razgretih lè. «Lani smo skupaj smučali na Komni...» mu je začela pojasnjevati, ko je za trenutek okleval.

«Ah, da!» Jo je prekinil, sprostil nagubano čelo kot bi se zares spomnil in stopil naprej.

«Kako vam je všeč nočninja zabava?» Je ženska sillia dalje in se s plesalcem zavrtela za njim.

«Prijetno je,» Je odvrnil dovolj odsotno in se spet srečal z očmi, ki so še vedno široko odprte gledale vanj. Nasmejni se ji, je pomisli. Medtem ko je za trenutek okleval, je videl, kako je povesila pogled, vzela svojo torbico in se poslovila od omizja. Sprva je bil presenečen. Hotel je stopili za njo, a je pomisli: Neumnost. Se bo že vrnila. Potem je začutil jezo. In kakor je ta naraščala, tako je vse bolj neštreno iskal grešnega kozla, nad katerim bi se lahko maščeval, ker mu je tako že kar v začetku pokvarilo zabavo.

«Prisedit za bip k naši mizi,» je medtem vztrajala ženska s plesalecem. Pogledal jo je in začutil, kako se zdaj vsa jeza spreminja v maščevalno sovraščo do nje. Naj te poznam ali ne, je pomisli, naj si devica ali poročena, naj je to pošteno ali ne, nočoj te spravim v svojo posteljo, trapa pijana. Potem se je nasmehnihil in prikimal:

«Pa prosim,» Trenutek je počakal, da se je ples končal in da se je ženska z narejenim smehljajem zahvalila plesalcu, potem pa sta stopila proti mizi z nekaj praznimi buteljkami in napol izpitimi kozari.

«Naj vam predstavim,» je začela, ko je pokazala na žensko, ki ji je debeli nanos pudra le slabo za-

POLOMIJA

krival mozolje na čelu in okoli ust. «Moja prijateljica Mikuževa, profesorica matematike. Prvo leto... Ampak, oprostite, kako vam je že ime. Cisto sem pozabila...»

«Matjaž, Matjaž Zagorec,» jo je smeje rešil zatrege. Medtem je stisnil profesorici roko, rekel: «Me veseli,» in ko je opazil, da je rahlo zardela, je zašepetal, tako da so lahko vsi slišali: «Ne vem, toda ali je res, da so matematiki v ljubezni navadno najslabi matematiki?» Planili so v smeh, profesorica pa je še močneje zardela, prijela svojega soseda za roko in sramežljivo zvila oči.

«To vprašajte raje njega.»

«Njen zaročenec, arhitekt Poločnik,» Je ženska z desne nadaljevala s predstavljanjem.

«Se popolnoma strinjam... se popolnoma strinjam,» je ta kimal in se še kar naprej smejal.

«In to je moj mož,» Je potem zaslišal z desne. «Javornik,» je zabrudnil moški.

«Boris, se spomniš gospoda?» Je spet zaslišal z desne.

«Kaj se ne bil!» je spet zabrudnal moški. «Lani smo skupaj smučali na Komni, drži?» Spomnil se je, da je takrat res videl tega človeka, ni se pa še vedno mogel spomniti, ali je bila tam tudi ženska z desne. Vendar je zdaj vso stvar obrnil.

«Da,» je resno prikimal, «toda takrat najbrž še niste bili poročeni. Spomniti se namreč samo go spe.» Spet so bruhnili v smeh, vmes je slišal: «Imate prav!» in arhitekt je spet kimal kot zadovoljen osel. Torej, poročeni je, je pomisli. Sicer pa še bolje. Nameraj je s tem samo pridobil. Potem se je obrnil k ženski na desni, sklonil glavo tako, da jo je gledal tik izpod obrvi in zaprosil: «Smem še jaz vprašati, kako je vam ime? Cisto sem pozabil...»

«Mira,» Je odgovorila, ne da bi v vprašanju čutila posmeh.

«Seveda, Mira!» se je navidezno spomnil s tem, da se je s prsim trknil po čelu in dodal: «Za primerek pa tako že vem.»

Spet so planili v smeh in blip nato se je začel smejeti tudi sam, vendar samo zato, ker je vedel, da se mu pri smehu zožijo oči v ozki črti, skozi katere je lahko opazoval določene stvari, ne da bi kdo to opazil. Tako si je zdaj ogledoval žensko na desni: njen vrat, belo, gladko kožo v dekolletju, ki je z najnižjim koncem loka segal do tja, kjer so težke prsi začele tvoriti žlebiček; zdrsnil je ob pasu, ki je ostro padal v velike redovitne boke, na napeto blago trebuha, se tam ustavil v ugibanju, kje naj bi se pričelo runo trikotnika in potem končal na obrisih stegen. Čutil je, kako se sovraščo počasi meša s poželenjem in polasti se ga je neučakana želja, da bi namero čimprej izpeljal do konca. Toda počasi, si je ukazal.

Zdaj so sedli in ženska z desne mu je zdaj sedela nasproti ob možu. Med vlijudnostmi in vsakodnevni vprašanji je opazoval, kako je natankar prinesel novo buteljko, ki se je spritočno ozračja brž orosila, kako je potem vino vsakokrat, ko je natankar polnil drug kozarec, rašumelo, kako so se drobni mehurčki v neredu potapliali na dno, se tam odbijali in se na površini zbirali v venček pene. Potem so trčili in medtem, ko je oll, je gledal žensko na nasproti strani in čutil, kako so ga v nosu ščemele kapljice, ki so pršele iz zborjenega vina. Sprva ga je gledala tudi ženska, vendar je potem, ko se je ujela, da je bil pogled le preveč dolg kot sicer, sramožljivo povesila oči. To řečenje v nosu in ta otroška zadrega s pogledom, ga je nenačoma napolnila s tisto nežnostjo in ljubeznično kakor prej, ko je opazoval tisto plavolasko. Toda brž, ko je kozarec odmaknil od ust, ko je ščemenje v nosu prenehalo, je spet začutil sovraščo in poželenje in vedel je, da bi svoji nameri sledil, čeprav bi se plavolaska pri tej priči vrnila.

Spet so začeli igrati blues. Se prešen je lahko doobra premisli, ali šta čas in položaj dovolj ugodna, da bi jo povabil na ples, je že vstal in se za spoznanje priblikali.

«Smem prositi?» Opazil je, kako se je zdrsnila, kako je s kolikoč oči pogledala moža, ki je nekaj prikimal arhitektu, potem pa se je brž nasmechl in rekel:

«Seveda. Prijet je za roko in šla sta na drugi konec plesšča, odkoder ju ti, z omizja, niso mogli opazovati.

Zdaj je čutil ob sebi vse tisto, razkošje, ki ga je prej ocenjeval med smehom. S pogledom je nemirao

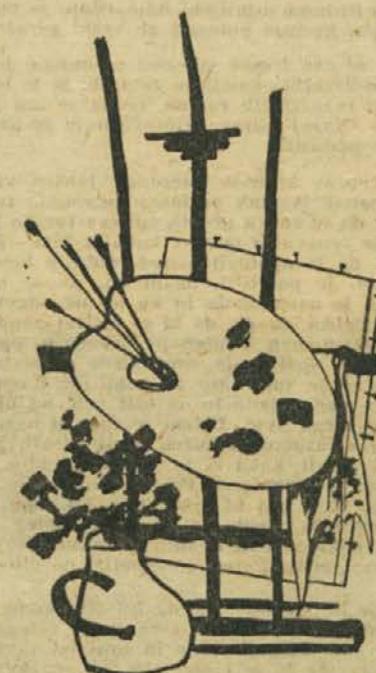
krožil po njenem obrazu in čakal, da bi dvignila oči proti njemu. Zaman, Prezgodaj si jo povabil na ples, je pomisli in skušal ugotoviti ali je bila nejevolja stisnil k sebi. Toda z roko, ki je počivala na njegovih rami, se je brž uprla in zrahljala objem.

«Dobro plešete, Matjaž,» je rekla smeje.

«Vi tudi,» se je nasmehnihil in vedel je, da igra. Toda tega ji ne smeš dovoliti, je pomisli in jo znova stisnil k sebi. Tedaj je videl, kako je zaprla oči in mu z glavo omahnila na rame.

«Preveč sem pila, Matjaž,» je šepetal. «Pazi na me, boš, Matjaž?...»

«Bom,» je zašepetal in z ustnicami zakrožil po napetem vratu.

«Ne, Matjaž, ne smeš. Ne izkorisčaj moje pijanosti,» je spet zaslišal ob ušesu. Popusti, si je rekel, vzbujaj zaupanje.

Vzhicien, da je začela s tikanjem, je zaplesal živahnno, sproščeno. Čutil je sleherno gubo obleke, kako se vdano ravna po njegovih gibih, medtem ko je z lahkoto obvladal tudi najtežje figure. Nič ni mislil, bkrati pa je bil pripravljen na vsako vprašanje odgovoriti z aforizmom. Ženska je plesala neenakomerno. Čimbolj ji je vino lezlo v glavo, tem večkrat je zaostala za ritmom in se bedasto opravičevala. Sprva ji je govoril: «Saj ne zaostaja ti za ritmom, ampak ritem prehleba,» potem pa se mu je zdeclo vse skupaj preneumno in se ji je samo še prisiljeno nasmihal.

Tedaj je nenačoma obstala. Bila je bleda in čutil je, kako se ji je dlan oznojila. Potem mu je roko izmagnila, si jo nesla k ustom in zbežala proti vratom. Končno, je pomisli in stopil za njo. Na hodniku je obstal in poslušal: tekla je, po stopnicah v pritličje, prižgalna na spodnjem hodniku luč in stekla nekam naprej. Po šumenju dežja in po pločevinastem klokotanju vode v žlebovih, ki je potem napolnilo hodnik in stopnišče, je vedel, da je odprla vrata, ki vodijo na vrt za hišo. Pravzaprav je to kot po načrtu, je pomisli. Zdaj je ne smeš več spustiti nazaj gor.

Spodaj je prižgal luč pod nadstrešnico in nekaj časa buljil skozi osvejiano plasti dežja nekam zadaj, v temo. Potem jo je opazil. Hotel ji je zaklical, a je pomisli, da bi utegnil kdo priti dol in mu tako vse skupaj pokvaril, zato si je raje zavilhal ovrat-

ANDREJ BRVAR:

POLOMIJA

(nadaljevanje s 15. strani)

nik suknjiča in stekel pod vejami, ki so molele čez pot in z katerih so padale redkej debele kapije. Videl jo je, kako se je z roko nastanjal na zid garaže in v sunkovitih krilih bljuvala na tla redko zmesevinu in napol prebavljene večerje.

„Je že bolje,“ je rekla, ko jo je prijet za čelo in jo počasi vzravnal.

„Ti ubožica neumna, ti ubožica neumna...“ je ponavljal in jo s svojim robcem brisal okoli ust. Gledal jo je vso razmršeno, v očeh so ji stale solze, iz ust je uhajal neprijeten kiselasti vonj in zasmilila se mu je. Zakaj si pravzaprav vso sivar začel, je pomislil, zakaj si zdaj sploh tu? Hkrati pa ga je prevzel gnus do nje in do svojega usmiljenja. Prekleti neumni usmiljeni Samaritan, je pomislil in jo z grobo kretnjo potegnil ob vrata garaže.

„Saj se vsa treše, ubožica neumna,“ je rekel z narejeno zaskrbljenočnostjo in zato, da jo je lahko prijet okoli razgaljenih ramen. Izvila se mu je in začela jala: „Nazaj morava. Gotovo naju že pogresajo.“ Zdaj, je pomislil.

„In čeprav bi naju pogrešali, takšna vendar ne moreš nazaj! Ampak poslušaj: odpeljem te k meni na dom, da se znova uredsi, spijeva turško in... no, potem se vrneva in poveva kako je bilo.“ Za hip je počakal, da bi ugotovil učinek zadnjih besed. Malo nesramno, je pomislil, upam pa, da je razumela. Bleido se je nasmehnil in ko ni nič odgovorila, je ponovil zadnji stavek, da bi še enkrat poučaril njegov dvojni pomen: „Potem se vrneva in poveva kako je bilo.“ Spet se je samo bledo nasmehnil, nasmehnil se je tudi sam in pomislil: Razumela je. Stekel je pod vejami in ob hiši ven, na ulico, kjer je bil parkiran avto. Potem je zavozil nazaj na vrt in ko je z žarometi nameril proti garaži, je v snopih luči opazil, kako si je sprito nenađene svetlobe zakrila oči s komolecem. Pridna punčka, je pomislil. Sicer pa, kam naj bi taka in v takšnem položaju sploh popihala. Sedla je na sedež poleg njega in čutil je, kako je izza dekolteja buboil vonj po koži in svežem perilu. Potem je zapeljal na ulico.

Dež je bil čez šipo, da sta brisalcu komaj dohitovala obdržali polkrožen izsek sredi vijugastih potokov vode. Stegnil se je in uravnal vzvratno zračecu tačko, da ju je lahko ves čas opazoval. Glavo je nastanjal nazaj na sedež, oči je imela zaprite in čez obraz, že vedno bled, se ji bežali odsevi svetlobnih reklam, zliši v čudovite odtenke, ki so jo delali zdaj nečno, svežo, brez gubic med očmi in okoli ust, zdaj tako in grdo, poudarjajoč nekoliko preveč ukrivljen nos.

„Naj vključim radio?... Boš cigareto?... Ti morda kje piha?...“ Je v presledkih trga tišino. Trudil se je hamreč, da bi bil čimbolj dostojen in vlijuden, da bi tako čimbolj prikril svoj nemir spričo vsega listega razkošja in prostašča, ki ga je bil pričakoval v postelji. Toda ženska je na vse samo odhinkavala ne da bi odprta oči, in zdaj je vedel, da ji bo najbolj ustregel, če molči.

Ko sta vstopila v garsoniero, je na nočni omarici prizgal svetiljko z rožnatim senčnikom in spet je opazil kot že tolkokrat: rožnata svetloba ni bila več mrtvaško hladna in divan, umivalnik s ponikljivima pipama, električna pečica, slike na steni, vse te stvari so izgubile sovražno napadljivost, ki jo je čutil, kadar je bil sam. Vedel je, da to prihaja od ženske in čutil je, kako se znova, zdaj kot nekakšna hvalenosť, dviga v njem isto čustvo kakor prej, ko so ga v nosu ščemeli kapljice vina, hkrati pa je opazil, da se zdaj lahko vedo že ženske mnogo bolj sproščeno, z mnogo manj prisiljene prijaznosti.

Stopil je k oknu, odgrnil zaveso in potegnil z dlanjo po meglici, ki se bila nabrala po šipah.

„Poglej ta razgled!“ je rekel vesel, da ji lahko nekaj pokaže. Stegnila je k oknu, pogledala na morje luči pod seboj in se spet takoj obrnila, kot da mu hoče nekaj povedati.

„Ali ni čudovito?“ jo je vprašal in ji s tem skušal pomagati do besede. Toda spet je samo prikimala. Čutil je jezo. Toda zdaj ni čas zo to, je pomislil. Moraš jo na vsak način prisiliti, da bo spregovorila. Stopil je k omari in ko se je vrnil k oknu, je vrgel v zrak steklenico in rekel z vrednim nasmehom: „To ti ne bo skodovala. Vermouth, made in England!“ Vedel je namreč, da je ta molk/kulisa nečesa, ki pa vedel ali se za to kuliso skriva strah ali zatišje

pred nevihto. Ko je tudi zdaj ostal brez odgovora, je sklenil uporabiti način, ki sicer ne uspe vedno, Skodi pa tudi ne.

„Veš,“ je začel spet z igrano nerodnijo in ji polnil kozarec, »rad bi se ti opravičil. Namreč prej med plesom nisem najbrž bil posebno vlijuden. Veš, včasih...“ Tedaj je začutil, kako ga je prijela za zapestje roke s katero je natakal in ko je dvignil oči, je trčil ob njen pogled, miren in odločen. Potem je počasi zdrsela s prstii prek njegovih prstov, ki so oklepali steklenico in obstala povešenih rok. To te je torej mučilo, je pomislil, o tem si torej razmisljala? Vendar ga je naglica učinka presenetila in ga za trenutek zmedla. Ali je opravičila res nasedla, je pomislil, ali pa ga je sprejela zavestno, da bi igro končno le začela? Steklenico in kozarcu je zdaj postavil na nočno omarico in dvignil roki s počasnima kretnjama, polnjima zadržane strasti, ki objel glavo čez sence, s palcema mehko zakrožil po liehih, ju počasi potegnil čez ustnice, se potem sklonil in jo poljubil, sprva plaho kot da preizkuša, potem močno in odločeno in čutil je, kako se je v objemu raha upognila in se ga oklenila z rokama čez pleča. Potem je počasi popustila in ga komaj opazno odrinila. Sla je k divanu, si sezula čevlje in sedla takoj, da je spodvila noge podse. Gledal jo je, kako je vse to naredila in kako je zdaj tam sedela in nenačoma je opazil, da je to precej drugačna ženska kot je bila prej. Nos ni bil več grdo ukrivljen, ampak je poudarjal neko odločnost, oči so postale živahne in njene geste so bile nenačoma skladno povezane in sproščene kot bl živelja v tem prostoru ze najmanj leto.

„Mi, prosim, zdaj dodaš moj kozarec,“ je rekla in se nasmehnila tako, da je dvignila le desni kotiček ustine. Dodal ji je kozarec in zdaj se je z narejenim zanimanjem ogledovala po prostoru, spraševala, kdaj se je bil vsebil v garsoniero, kje je prej živel, koliko plačuje stanarine in vedel je, da vse to počne zaradi izmikanja vsem tistim številnim in usodenjem vprašanjem, ki sta jih zastavljala trenutni položaj in vest. Toda pusti ji, naj sprašuje, je pomislil, naj se goljufa.

„So ti na sliki tvoji starši?“ je potem vprašala in pokazala na fotografijo nad divanom.

„So,“ je odgovoril.

„In to je tvoj oče?“ Pričimal je. „Tako sem vedela. Tako zelo si mu podoben... Mi, prosim, načni?“ Piješ pa kot mavra, je pomislil, ji znova natal in vedel je, da tudi to sodi k listemu nespremenemu izmikanju in poznejem sistemu najobičajnejšemu in vseodpuščajočemu opravičilu.

„Koliko si star na tej fotografiji?“

„Šest,“

„Šest let? Bil si najbrž prav prijeten fantek.“
„Ta bi morala vprašati mojo mater. Zal je že dve leti mrta.“

„Revica uboga,“ je rekla z glasom, ki ga uporablja starejše ženske, kadar ljubujejo otroka ali psa. Ne mešaj sem moje matere, je pomislil, moja mati ni bila nikakšna revica, trapa neumna!

„Prosim, še mi natoči,“ je rekla in stegnila roko s kozarcem.

„Opozarjam te, da za našim blokom ni nikakšnega vira, razen tega pa ni nujno, da vso teklenico izpraznimo že nocoj.“

„O, oprostil!“ se je nasmehnila s pijansko topotijo. „Ampak še enega mi najbrž ne boš odrekel?“ Vse to slepomislenje mu je začelo presediti, hkrati pa mu ni bil prav, da se je vse zgodilo tako hitro in da je imela trenutno vajeti v rokah ženska. Zdeleno se mu je celo, da je ženska ulovila njega, ne on njo in spet je čutil jezo in maščevalno sovraščvo, ki je znova prevladovalo nad strastjo in je zdaj skoraj navpično rastlo v zopernost in gnus. Prekleta trapa, je pomislil, ali počne vse to iz svoje kurirske potrebe ali pa ni nekaj v redu z možem. Ampak to zdaj ni važno. Važno je, da jo moraš čimprej presenetiti, čimprej jo moraš prehiteti.

Sedel je poleg nje na divan in ji natočil. Videl je gladki, bleščeci koleni, ki sta izzivalno gledali izpod krila, videl je debeli mesnat ustnic, ki sta se namakali v pijači in jezik, ki ju je obiloval in počakal je, da je izplila. Zdaj, je pomislil. Potegnil je k sebi in jo napoljubil, napolugriznil na vrat pod ušesom. Še hip je počakal in tehtal učinek. Obstala je kot vkopana, ne da bi kakorkoli kazala presenečenje. Toda čutil je, da učinek ni bil pristen. Se vedno igra, je pomislil in počasi z ustnicami zdrsnil po vratu na rame, tam nekajkrat zakrožil, se vrnil k ušesu in tedaj je na svojemu vratu začutil toplo sapo izdihov, ki so postajali vse bolj glasni, hitri in sunkoviti. Potem je potegnil čez ličnici na levo in desno oko, ju poljubil, se po desnem licu spustil na ustnice, ki so bile zaradi sopenja napolodprte in po tem, kako mu jih je ponudila, je vedel, da je v svari vse več resnice. Stegnil se je in ugasiščil svetiljko. Sram, kolikor ga je še bilo, je bil zdaj nepotreben. Močno jo je objel in jo prevallil na hrbel. Oklenila se ga je čez tilnik, čutil je njen jezik, ki je blastno vleklo v svoj vrlinec in vedel je, da ženski vlada samo še nagon. Ko ji je s počasno in grobo kretnjo potegnil obliko s telesa, je začela valovati: v vse bolj divjem ritmu so se najprej dvigovale prsi, ki jih je objemal s prstii in poljubil zblešček med njimi, potem pa trebuh in boki, ki so valovali tudi počes. Zdaj je segel čez trebuh do skodranega trikotnega rumna in potem na notranjo stran stegnen visoko zgoraj tja, kjer se med bojo tarejo in je zato koža zgajena in občutljiva. Ženska je začela stokati in se vijati v krilih dokončno razbesnele strasti. A obrnil se je.

Cas je, je pomislil tudi sam močno razburjen in zdaj je pričakoval, da se bosta nad to razburjenostjo kot gora dignila sovraščvo in maščevalnost. Toda čim dalje je čakal, tem bolj je čutil samo strast, ki mu je vse bolj hromila misli in ga delala nemočega. To ni prava pot, je pomislil, ne smeš se vdati: ženski se moraš maščevati. Čutil je, da to zahteva nekakšen red, nekakšen ponos. Zbral je že močno oslabljeno voljo in se z naglo kretnjo obrnil od ženske tako, da se je ni več dotikal, ampak je čutil le toploto, ki jo je izzarevalo razgrelo telo.

„Matjaž, kaj ti je vendar?... Pridi... Matjaž...“ je slišal v presledkih s strani. Molčal je in poslušal sopenje, ki je postopoma prehajalo v globoko in počasno dihanje. Strast kopni kot zrak iz balona, je pomislil. Zdaj je čutil, da sta se vsa tista razklost in občutek krvide, ki sta ga napolnila takoj, ko se je obrnil od ženske, zlila v veliko in mirno čustvo oguljufanosti. Toda te za hip. Nenadoma se je iz vse negibnosti pognala jeza. Jasno jo je začutil in razveseli se je blastno in zanosno kot brodolomec, ko spet začuti pod nogami zemljo. Z isto naglo kretnjo, kot je žensko pustil, se je zdaj spet obrnil k njej in ko je v mraku iskal njena usta, je zadel na oko in to je bilo mokro. Mokri sledi je sledil čez lice in za vrat in čutil je, kako so solze tekle do sem ves čas po gubicah. Toda mislil ni o solzah, ne o ženski, ampak je pustil, da ga je polnila vznemena radost jeze: z grobo kretnjo se je dvignil in se je zrinil med stegna...“

Potem je ležal na hrbelu, kadil cigareto in poslušal dež na okenskih šipah. Iskal je izhod, toda je počel le iz navade. Vedel je, da zdaj zaman čaka jezo in sovraščvo in maščevalnost in strast. Čutil je samo veliko praznino in mir, ki je v tej praznini brenčal kot osa v katedrali in jo s tem delal še večjo in brezupnejsjo. To je polomija, je pomislil popolnoma miren. Glej, to je polomija.